

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

MULTIDISCIPLINÁRNÍ SPOLUPRÁCE ORGÁNU SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ V TACHOVĚ S DALŠÍMI VYBRANÝMI SUBJEKTY V OBLASTI OHROŽENÝCH DĚTÍ

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Maliňáková

Autor práce: Josef Pánek

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: kombinovaná

Ročník: 3

2012

Bakalářská práce v nezkrácené podobě

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 31. 3. 2012

Josef Pánek

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Lucii Maliňákové za dlouhodobou vstřícnost a ochotu při vedení práce, cenné rady a metodické vedení. Dále bych chtěl poděkovat svému zaměstnavateli Městu Tachov za umožnění využívat podklady pro moji práci.

OBSAH:

Úvod	6
1 Vymezení pojmů	8
1.1 Pojem dítě	8
1.2 Pojem ohrožené dítě.....	9
2 Sociálně-právní ochrana dětí	11
2.1 Legislativní vymezení sociálně-právní ochrany dětí	11
2.2 Sociálně-právní ochrana dětí	12
2.3 Orgány zajišťující sociálně-právní ochranu dětí.....	13
2.4 Sociální práce v kontextu sociálně-právní ochrany dětí	14
3 Péče o ohrožené děti s ohledem na multidisciplinární spolupráci.....	15
3.1 Změna orientace systému péče o ohrožené děti.....	15
3.2 Multidisciplinární spolupráce	17
3.3 Systém včasné intervence a tým pro mládež	18
3.3.1 Systém včasné intervence v Tachově	20
3.3.2 Shrnutí.....	20
3.4 Sanace rodiny.....	21
3.4.1 Legislativní vymezení pro sanaci rodiny	23
3.4.2 Postavení orgánu sociálně-právní ochrany dětí v rámci sanace rodiny ..	24
3.4.3 Sanace rodiny v Tachově.....	25
3.4.4 Shrnutí.....	25
3.5 Case management a případová konference.....	26
3.5.1 Case management v sociálně-právní ochraně dětí.....	26
3.5.2 Vymezení pojmu „případová konference“	27
3.5.3 Příprava a svolání případové konference.....	28
3.5.4 Průběh případové konference	30
3.5.5 Cíl případové konference.....	31
3.5.6 Individuální plán péče.....	31
3.5.7 Případová konference v Tachově.....	32
3.5.8 Shrnutí.....	35
4 Výzkumná část	37
4.1 Cíl výzkumu a výzkumná otázka.....	37
4.1.1 Cíl výzkumu.....	37

4.1.2 Výzkumná otázka	37
4.2 Metodika výzkumu	37
4.2.1 Technika sběru dat	37
4.2.2 Výzkumný soubor	39
4.3 Výsledky výzkumu	39
Diskuze	42
Závěr	45
Seznam použitých zdrojů	47
Seznam příloh:	50
Přílohy	51
Abstrakt	67
Abstract	68

Úvod

O multidisciplinární spolupráci slyšíme poslední dobou kolem sebe stále častěji. Většina lidí považuje tento přístup při řešení problémů za užitečný a přínosný. Z každodenního života víme, že v případě závažnějšího rozhodování je lepší, pokud se na rozhodování podílí více lidí. V tomto smyslu je určitě pravdivé známé pořekadlo „více hlav, víc ví“. I z tohoto pořekadla je patrné, že rozhodování za pomoci více lidí je kvalitnější, kompaktnější a komplexnější. Multidisciplinární spolupráce se dá využívat v mnoha oborech. Já se ve své práci chci zaměřit na multidisciplinární přístup v oblasti ohrožených dětí.

V této oblasti jsem zaměstnán již sedmnáct let jako kurátor pro mládež na oddělení sociálně-právní ochrany dětí v Tachově. Mojí pracovní náplní je práce s dětmi, které jsou ohrožovány nejen svým okolím, ale svým způsobem života ohrožují samy sebe. Opakovaně jsem se ve své praxi setkal s případy dětí, které se dostaly do tak tíživé situace, že jsem musel z titulu své funkce rozhodovat o jejich dalším osudu. Nebylo to vůbec jednoduché rozhodování. Již samotné posouzení situace ohroženého dítěte je složité a je prospěšnější, pokud se na jejím vyhodnocení podílí více subjektů.

Práce s ohroženými dětmi vychází z teoretických základů metod sociální práce. Její aplikace do praxe je závislá na sociálně-politických podmínkách státu. V České republice se začala sociální práce rozvíjet se změnou politického režimu po roce 1990. V této oblasti nastal velký rozvoj, začaly se využívat nové metody sociální práce. Změnil se i přístup ke klientům – klient by neměl být jen pasivním subjektem, ale na řešení svého problému by se měl spolupodílet. Přesto se domnívám, že v některých aspektech má náš stát, oproti jiným vyspělým státům, značné rezervy. Tyto rezervy spatřuji především v tom, že sociální práce není dostatečně centrálně koordinována, je nejednotná a nesystematická. Ale rezervy se najdou i u některých sociálních pracovníků, kteří nevyužívají a ani nechtějí využívat nové metody sociální práce, které se osvědčily například v zahraničí. S ohroženým dítětem nelze pracovat izolovaně, ale je třeba si uvědomit, že dítě je část celku. Velkou roli zde hrají vzájemné vazby, nejen rodinné, ale i společenské. Sociální práce s ohroženým dítětem by měla být ucelená

a koordinovaná. V případě ohroženého dítěte, jeho rodičů nebo rodiny jako celku, je důležitá vzájemná informovanost a jednotný přístup všech subjektů, kteří se na řešení situace podílejí.

Je všeobecně známo, že jsme dlouhodobě kritizováni ze strany Organizace spojených národů za velký počet dětí umístěných v institucionální péči. Je nutné přiznat, že v některých případech jsou děti umisťovány do ústavů i přesto, že nebyly vyčerpány všechny možnosti, které by umístění předcházely. Tento problém si uvědomují i představitelé našeho státu. Vláda České republiky schválila v roce 2009 Národní akční plán k transformaci a sjednocení péče o ohrožené děti na období od roku 2009 do roku 2011, který by měl přinést změnu v řízení péče o ohrožené děti, rozšíření dostupné sociální sítě, zlepšení prevence v práci s rodinou, využívání multidisciplinárního přístupu k ohroženým dětem, což by následně vedlo ke snížení počtu dětí v institucionální péči.

Cílem mé práce bude popsat, jak funguje multidisciplinární spolupráce v podmínkách města Tachova z pohledu orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jaké typy multidisciplinární spolupráce v oblasti ohrožených dětí existují, do jaké míry a s jakou úspěšností se je daří aplikovat v praxi. V závěru práce popíši devět kazuistik ohrožených dětí zařazených do případové konference. Následně vyhodnotím efektivitu těchto případových konferencí podle nastavených kritérií.

Na začátku své bakalářské práce vymezím pojmy dítě a ohrožené dítě, které jsou důležité z hlediska multidisciplinární spolupráce u této cílové skupiny. Následně se budu zabírat otázkou sociálně-právní ochrany dětí, jelikož formy multidisciplinární spolupráce budu popisovat z pohledu orgánu sociálně-právní ochrany dětí. V další části se budu věnovat problematice multidisciplinární spolupráce v oblasti ohrožených dětí. Nastíním, co si pod tímto pojmem představuji, a rozdělím podle typů multidisciplinární spolupráci. V poslední části práce zpracuji kazuistiky a následně je vyhodnotím.

V přípravné fázi jsem se zaměřil na studium odborné literatury a internetových zdrojů, které se zabírají danou problematikou. Tato literatura je uvedena v seznamu zdrojů. Za hlavní literární zdroj považuji publikaci *Sanace rodiny* od autorek Věry Bechyňové a Marty Konvičkové. Ve své práci budu vycházet i z internetových zdrojů, jelikož tato problematika není dostatečně popsána v monografických publikacích.

1 VYMEZENÍ POJMŮ

Nejdůležitějšími pojmy, které definují cílovou skupinu této bakalářské práce, jsou: dítě a ohrožené dítě.

1.1 Pojem dítě

Základním právním předpisem České republiky, který vymezuje pojem „dítě“ je Úmluva o právech dítěte. Byla přijata Valným shromážděním Organizace spojených národů dne 20. listopadu 1989. Pro Československou federativní republiku vstoupila tato úmluva v platnost v roce 1991 a po vzniku České republiky 1. ledna 1993 se stala Úmluva o právech dítěte součástí jejího právního systému. „*Pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.*“¹ Tato definice neurčuje začátek života dítěte jeho narozením, ale posouvá začátek lidské existence do období prenatálního, v podstatě až k jeho početí. Dětství ukončuje dovršením osmnáctého roku, pokud legislativa jednotlivých států nestanoví jinou věkovou hranici.²

Pro účely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí se dítětem rozumí nezletilá osoba. Dosažení zletilosti se řídí občanským zákoníkem, kdy způsobilost fyzické osoby k právním úkonům vzniká v plném rozsahu zletilostí, které se nabývá dovršením osmnáctého roku věku. V České republice je možné nabýt zletilosti již v šestnácti letech uzavřením manželství na základě rozhodnutí soudu, tím se dává takovéto osobě možnost činit v plném rozsahu právní úkony.³

S pojmem dítě se můžeme také setkat ve věcech soudního řízení proti osobám mladším osmnácti let. Toto řízení upravuje Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, který ještě tuto věkovou kategorii rozděluje do dvou pojmů a tím je dítě a mladistvý. Dle výkladu tohoto zákona se dítětem rozumí osoba mladší patnácti let

¹ Srov. KOBLOVÁ, S.; MIŠURCOVÁ, V. *Práva dítěte v dokumentech*. Praha: Thesis, 1999, s. 3–10.

² Srov. DUNOVSKÝ, J. a kol. *Sociální pediatrie. Vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999, s. 57.

³ Srov. NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E. *Zákon o sociálně právní ochraně. Komentář*. 3. aktualizované a doplněné vyd. Praha: Linde, 2007, s. 20–21.

a mladistvým je osoba, která dovršila patnáctého roku a nepřekročila osmnáctý rok svého věku.⁴

1.2 Pojem ohrožené dítě

Pojem „ohrožené dítě“ většinou odvozuje svůj význam od výrazu „child at risk“. Vlivem terminologie *Světové deklarace o přežití dětí, jejich ochraně a rozvoji* z roku 1990 bývá v posledních letech nahrazován pojmem „děti ve zvlášť obtížných situacích“. Zmíněná deklarace k tomuto pojmu výslovně stanovuje, že jsou jím „sirotci, děti ulice, děti uprchlíků, přesídlenci, oběti válek a přírodních i lidmi způsobených katastrof, děti migrujících dělníků nebo děti žijící v jiných sociálně znevýhodněných skupinách, pracující děti, děti a mladí lidé uvěznění v pasti prostituce, pohlavního zneužívání a jiných forem vykořisťování, invalidní děti, adolescentní provinilci, oběti apartheidu a cizí okupace“. V deklaraci je také poukazováno na ohrožení drogovou závislostí nejen na narkotikách a psychotropních látkách, ale i na alkoholu a tabáku. Tyto ohrožující situace mají společné to, že se týkají „životního stylu“ jedinců, rodin, sociálních skupin a jejich prostřednictvím také dětí, kdy si tyto situace nevolí, jsou do nich vrženy a není v jejich silách se z těchto podmínek vymanit. Ohroženým dítětem je tedy dítě, jehož život nebo zdraví jsou nějakým způsobem vážně ohroženy.⁵

Dle britského Národního informačního centra pro týrané děti lze termín „ohrožené dítě“ použít v souvislosti s jeho zranitelností, čímž se rozumí schopnost či neschopnost bránit se nevhodné nebo nedostatečné péči ze strany rodičů či jiných osob. Naproti tomu vymezuje pojem „child at risk“, tedy „dítě v ohrožení“, který okruh dětí rozšiřuje. Tato koncepce chápe jako dítě v ohrožení:⁶

- dítě traumatizované
- dítě s omezenou sociální vnímavostí
- znevýhodněné dítě
- dítě, u kterého se objevuje závadové chování

V tomto smyslu vnímá ohrožené děti i naše legislativa v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, která za ohrožené považuje nejen děti ohrožené

⁴ Srov. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění platném k 1. 4. 2011.

⁵ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 201–202.

⁶ Srov. PEMOVÁ, T.; PTÁČEK, R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada, 2012, s. 22an.

prostředím, ale i ty, které ohrožují samy sebe patologickým chováním nebo nevhodným způsobem života. Mezi tyto děti lze začlenit i jedince s predelikventními a delikventními znaky chování. Orgány činné v trestním řízení mají v tomto směru jiné hodnocení než orgány sociálně-právní ochrany dětí, pro něž je dítě vnímáno jako oběť, která potřebuje pomoc a podporu více než trest. Za ohrožené děti lze tak považovat všechny, které přišly do styku se sociálně-právní ochranou dětí, a byl u nich detekován jakýkoliv náznak negativních jevů.⁷

⁷ Srov. *Hodnocení systému péče o ohrožené děti*. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha: MV ČR [cit. 2011-09-15]. Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/mladez1016/hodnoceni_systemu3.pdf>.

2 SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

2.1 Legislativní vymezení sociálně-právní ochrany dětí

Sociálně-právní ochrana dětí vychází z mnoha zákonných předpisů a mezinárodních dokumentů. Z pohledu ústavního práva je to Listina základních práv a svobod a Úmluva o právech dítěte. V preambuli se pojednává o tom, že dětství má nárok na zvláštní péči a pomoc, základní jednotkou společnosti je rodina, která má nárok na ochranu, jelikož je to přirozené prostředí pro růst a blaho svých členů, zejména dětí, které by měly vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění.⁸

Základními právními předpisy, ve kterých se řeší problematika sociálně-právní ochrany dětí, jsou:

- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Sociálně-právní ochrana dětí je spjata i s jinými právními předpisy:

- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 141/1961Sb., trestní řád
- Zákon č. 200/90 Sb., přestupkový zákon
- Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a další právní předpisy

⁸ Srov. Zákon č. 104/1991 Sb., *úmluva o právech dítěte*, ve znění platném k 6. 2 1991.

2.2 Sociálně-právní ochrana dětí

„Sociálně-právní ochranou dětí se rozumí zejména ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.“⁹

Sociálně-právní ochrana dětí zajišťuje práva dítěte na život, rodičovskou péči a život v rodině, svobodu myšlení a náboženství, ale také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním.¹⁰

Hlavním hlediskem poskytování sociálně-právní ochrany dětí je zájem, prospěch a blaho dítěte. Je poskytována všem dětem bez rozdílu, bez jakékoliv diskriminace. Garantem ochrany dítěte a zajišťování jeho práv je stát, který tuto službu poskytuje až na výjimky bezplatně všem dětem do osmnácti let, které se nacházejí na území České republiky a ocitly se v ohrožení života a zdraví. Základním cílem je sanace rodiny se snahou vytvářet takové podmínky, aby ohrožené dítě mohlo být nadále vychováváno ve svém přirozeném prostředí.¹¹

Sociálně-právní ochrana se zaměřuje na děti:¹²

- jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti nebo taková práva řádně nevykonávají nebo zneužívají
- které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče a tato osoba neplní řádně povinnosti ve vztahu k dítěti
- které vedou zahálčivý a nemravný život tím, že zejména zanedbávají školní docházku, požívají alkohol nebo návykové látky, žijí se prostitutí, spáchaly trestný čin, opakovaně se dopouští útěků od rodičů, fyzických nebo právnických osob, kterým byly svěřeny do péče
- které jsou týrané, zneužívané nebo zanedbávané
- které jsou opakovaně umístovány na základě žádosti rodičů nebo jiných odpovědných osob do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči nebo pobyt dětí v těchto zařízeních je delší než 6 měsíců

⁹ Srov. NOVOTNÁ, V.; BURDOVÁ, E. *Zákon o sociálně právní ochraně. Komentář*, s. 17.

¹⁰ Srov. tamtéž, s. 19.

¹¹ Srov. tamtéž, s. 7–8.

¹² Srov. tamtéž, s. 25.

2.3 Orgány zajišťující sociálně-právní ochranu dětí

Sociálně-právní ochrana dětí je promítnuta v řadě právních předpisů, proto také jejich výkon zajišťuje mnoho subjektů státních či nestátních.

Centrálně je orgánů je sociálně-právní ochrana dětí řízena pěti ministerstvy. Hlavním koordinačním orgánem je Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. Ministerstvo zdravotnictví České republiky zajišťuje oblast zdravotní péče, zřizuje a vede kojenecké ústavy a psychiatrické léčebny. Ministerstvo vnitra České republiky má na starosti problematiku kriminality mládeže. Pod Ministerstvo spravedlnosti České republiky spadají soudy, které řeší problematiku dětí při soudních řízeních. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky zřizuje různé typy zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy.

Sociálně-právní ochranu dětí zajišťují orgány sociálně-právní ochrany dětí:¹³

- Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
- Úřad pro mezinárodní ochranu dětí v Brně
- krajské úřady
- obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- obecní úřady
- komise pro sociálně-právní ochranu dětí
- další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany dětí pověřeny

Sociálně-právní ochrana dětí je garantována státem, ale realizována sociálními pracovníky na lokální úrovni. Především obecními úřady obcí s rozšířenou působností a obecními úřady, které mají možnost bezprostředně dohlížet na ochranu práv dítěte a včas činit potřebná opatření se znalostí problému, místních podmínek a s možností pravidelného kontaktu s klienty a souvisejícími sociálními službami. Centrální přístup zajišťuje standardizaci, transparentnost a rovný přístup ke všem dětem v ohrožení.¹⁴

¹³ Srov. NOVOTNÁ, V.; BURDOVÁ, E. *Zákon o sociálně právní ochraně. Komentář*, s. 22–23.

¹⁴ Srov. PEMOVÁ, T.; PTÁČEK, R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*, s. 27.

2.4 Sociální práce v kontextu sociálně-právní ochrany dětí

Sociální práce je soubor činností sociálního pracovníka, který vyhodnotí situaci dítěte v rodině jako ohrožující a následně vyvine úsilí k tomu, aby rizika ohrožení byla minimalizována nebo eliminována. Podnět k tomuto zásahu může dát samotný sociální pracovník, dítě, rodič nebo jiná osoba. Sociální práce může směřovat nejen k samotnému dítěti, ale k rodině jako celku. Účelem takového zásahu je zamezení dalšího nevhodného působení na dítě se snahou rodinu sanovat, aby došlo k obnovení narušených funkcí rodiny. Úkolem je řešit na profesionální úrovni problémy dětí a jejich rodin, které se nacházejí v obtížné životní situaci.¹⁵

Sociální práce je zaměřena na problémy člověka, které sám nedokáže zvládnout. Tyto problémy ovlivňují nejen jeho samotného, ale i jeho široké okolí. Sociální pracovník se nemůže soustředit jen na jednu oblast. Musí brát v úvahu faktory sociální, psychické, biologické i duchovní. Jednotlivé faktory jsou propojené a vzájemně se ovlivňují. Kompaktní přístup ke klientovi umožňuje sociálnímu pracovníkovi stanovit sociální diagnózu a na jejím základě provádět sociální práci přímo jím samotným nebo ve spolupráci s odborníky v dané oblasti.¹⁶

¹⁵ Srov. MOTEJL, O. a kol. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv: Rodina a dítě*. Praha: Aspi, 2007, s. 18.

¹⁶ Srov. tamtéž, s. 19.

3 PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI S OHLEDEM NA MULTI-DISCIPLINÁRNÍ SPOLUPRÁCI

3.1 Změna orientace systému péče o ohrožené děti

V porovnání s vyspělými evropskými státy péče o ohrožené děti v České republice nedosahuje příliš vysoké úrovně. Tato skutečnost se projevuje především vysokým počtem dětí umístěných v ústavní péči a omezené nabídce alternativních forem práce s ohroženým dítětem a jeho rodinou. Velikou roli sehrává roztržitost agendy péče o ohrožené děti. Touto problematikou se zabývá minimálně pět ministerských rezortů, přičemž péče o tyto děti je nerovnoměrně rozdělena mezi samosprávu a státní správu, mezi státní a nestátní sektor. Rozdíly jsou v rozsahu kompetencí, legislativní úpravě, personálním zajištění, míře odpovědnosti a možnostech čerpání financí ze státního rozpočtu. Do současné doby neexistuje nezávislý orgán, který by uceleně řídil a koordinoval systém péče o ohrožené děti.¹⁷

Tuto nejednotnost v oblasti péče o ohrožené děti přiznala i vláda České republiky, která jako impuls k systémové změně schválila v roce 2009 Národní akční plán k transformaci a sjednocení péče o ohrožené děti na období 2009 až 2011 (dále Národní akční plán). Na této koncepci se dohodli zástupci ministerstev, kterých se problematika ohrožených dětí dotýká, společně se zástupci samosprávy.

Změna přístupu k ohroženým dětem je postavena na těchto základních pilířích:¹⁸

- zkvalitnění sociální práce s ohroženými dětmi a rodinami nastavením jednotných standardů, zasíťování služeb pro ohrožené děti se zajištěním větší dostupnosti a lepší optimalizaci těchto služeb (tato oblast se také zaměřuje na

¹⁷ Srov. *Transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti*. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky [online]. Praha: MPSV ČR [cit. 2011-09-07]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/9558/Transformace.pdf>>.

¹⁸ Srov. *Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče ohrožené děti na období 2009 až 2011*. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky [online]. Praha: MPSV ČR [cit. 2011-09-07], s. 2. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/9555/Narodni_akcni_plan.pdf>.

ucelené celoživotní vzdělávání pracovníků v systému péče o ohrožené děti a zaměřením se především na primární prevenci, čímž by se předcházelo nadbytečnému umístění dětí do institucionální péče, zlepšení celého systému řízení, dozoru a financování péče o ohrožené děti)

- ujednacení postupu a využívání nových metod práce ze strany sociálních pracovníků při řešení jednotlivých případů ohrožených dětí (například: individuální plán práce s klientem, využití případové konference, multidisciplinární spolupráce)
- posílení preventivní práce s ohroženým dítětem a jeho rodinou, rozvoj podporujících služeb pro ohrožené děti a rodiny, zvýšení počtu odborně připravených pracovníků se snahou snížit počty dětí odejmutých z péče rodičů a jejich následné dlouhodobé umístění v institucionální péči
- zaměření se na celkový rozvoj osobnosti dítěte a aktivnější začlenění dětí a jejich rodin do řešení jejich vlastní životní situace

Transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny se bude aplikovat zejména v oblasti multidisciplinární spolupráce, nastavením obligatorního mechanismu týmové součinnosti a vytváření vzájemného informačního toku mezi jednotlivými subjekty péče o ohrožené děti s využitím nástrojů a výsledků projektu Systému včasné intervence.¹⁹

Zásadním úkolem pracovníků orgánů sociálně-právní ochrany dětí na městských úřadech je prvořadá preventivní práce s rodinou a ohroženým dítětem s cílem předcházet možnému umístění dítěte do institucionální péče. Ve většině případů rodinu ohrožuje souběh problémů, kdy se rodiny ocitnou pod tlakem finančních, bytových i sociálních problémů. Při absenci uceleného systému pomoci ze strany institucí nelze efektivně reagovat na tyto problémy. V případě dětí ohrožených sociálně patologickými jevy je důležitá včasná intervence a vzájemná informovanost subjektů zabývajících se ohroženými dětmi. V tomto ohledu je významný projekt Ministerstva vnitra České republiky „Systém včasné intervence a tým pro mládež“.

¹⁹ Srov. *Národní akční plán*, cit. dílo, s. 3.

3.2 Multidisciplinární spolupráce

Multidisciplinární spolupráce se v posledních několika letech začala využívat nejen v oblasti ochrany ohrožených dětí, ale i v jiných odvětvích pomáhajících profesí. Multidisciplinární tým je založen na principu spolupráce specialistů a koordinaci jejich postupu.

Posouzení situace ohroženého dítěte je záležitost složitá a náročná. Sociální pracovník nemůže vyhodnotit situaci ohroženého dítěte jako situaci izolovaného jedince, ale při vyhodnocení musí brát v úvahu různé aspekty v jeho okolí, které s jedincem souvisejí. Tím může být například rodina, blízcí přátelé, skupina souvrstevníků, škola, ale neměl by opomenout ani makrosystém a všechny jeho zdroje, možnosti a nabídky standardních řešení. Sociální pracovník se při vyhodnocování neobejde bez spolupráce a pomoci dalších odborníků. Pro každý jednotlivý případ by si měl vytvořit tým odborníků, kterých se dotýká problematika daného jedince, a ve kterém zaujme pozici koordinátora.²⁰

V praxi se ukazuje, že multidisciplinární spolupráce je potřebná, neboť nabízí nové možnosti, jak s ohroženými dětmi a jejich rodiče pracovat komplexněji a uceleněji. Ministerstvo práce a sociálních věcí v této nově se rozvíjející metodě sociální práce spatřuje perspektivy, které by ve svém důsledku mohly ovlivnit počty umístěných dětí v institucionální péči, což je v současné době jedním z prvořadých cílů ministerstva.

Existují různé formy multidisciplinární spolupráce, které se pokusím teoreticky vymezit a vyhodnotit jejich funkčnost a využití v sociální práci s ohroženými dětmi v Tachově.

Typy multidisciplinární spolupráce v oblasti ohrožených dětí:

- projekt Systém včasné intervence
- sanace rodiny
- case management, jehož nástrojem je případová konference.

²⁰ Srov. MATOUŠEK, O a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 203.

3.3 Systém včasné intervence a tým pro mládež

Ucelený systém péče o ohrožené děti do roku 1999 prakticky nefungoval. Převážná část institucí zabírajících se problematikou ohrožených dětí pracovala izolovaně bez vzájemného propojení a systematickosti, což vedlo k neefektivnímu vynakládání finančních prostředků a jednotné pomoci ohroženým dětem. K velké změně nejdříve došlo v oblasti legislativní, a to přijetím zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který více konkretizuje péči o ohrožené děti. Do této doby byla tato problematika po legislativní stránce ošetřena především zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině. I přesto nadále přetrvávají problémy v prosazování práv ohrožených dětí na nejzákladnější úrovni ze strany institucí tím, že nejsou nastaveny standardy sociální práce, chybí provázanost a ucelenost pomoci. Těchto nedostatků si byla vědoma i vláda, která přijala v roce 2007 dva zásadní dokumenty: „Transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti“ a „Národní akční plán transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti na léta 2009 až 2011“. Právě projekt „Systému včasné intervence“ je součástí „Národního akčního plánu k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti“. Mezi základní zásady tohoto projektu patří meziresortní a multidisciplinární spolupráce se vzájemným informačním propojením všech subjektů, které pracují s ohroženými dětmi.

Projekt „Systému včasné intervence“ byl zpracován odborem prevence kriminality Ministerstva vnitra České republiky a je především určen pro obce s rozšířenou působností. Základním smyslem tohoto projektu je rychlá, správně vyhodnocená a efektivní reakce všech subjektů, které mají v působnosti oblast péče o rizikové a ohrožené děti s cílem nápravy nežádoucího stavu. Prvořadým úkolem je zlepšení metod práce jednotlivých subjektů s využitím legislativních možností u sociálně-právní ochrany dětí, závadového chování dětí a trestné činnosti páchané na dětech. Na základě vyhodnocení signálů o rizikovém chování dítěte nebo o nevhodném prostředí, v němž dítě vyrůstá, je nutné správně vyhodnotit situaci za účelem minimalizovat následné zhoršení situace. Systém včasné intervence je postaven na principu jednotného informačního prostředí a vzájemné informovanosti jednotlivých subjektů a měl by být zárukou lepší koordinace a spolupráce.²¹

²¹ Srov. *Závazná metodika Systému včasné intervence a týmů pro mládež pro rok 2007*. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha: MV ČR, [cit. 2011-09-16], s. 1-3. Dostupné na WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/mladez1016/priloha3.pdf>>.

Projekt je postaven na třech pilířích:²²

- vytvoření metodické spolupráce mezi subjekty – jde o vytvoření společných a povinných pravidel v rámci multidisciplinárního týmu (nástrojem vzájemné spolupráce je tým pro mládež)
- vytvoření kompaktního informačního prostředí mezi jednotlivými subjekty, které je závislé na materiálním zajištění, na zákonném předpokladu umožňujícím sdílení informací a na prostupných resortních databázích
- konkrétní reálná opatření v samotném procesu práce s klientem vycházejících z místních lidských a materiálních podmínek

Informační systém mezi napojenými institucemi je dvojího typu. Prvním typem jsou instituce s oboustranným tokem dat, které informace vkládají i čerpají (tzv. uživatelé): orgán sociálně-právní ochrany dětí, okresní ředitelství policie, obvodní oddělení policie, středisko probační a mediační služby, městská policie, okresní státní zastupitelství, okresní soud. Druhým typem jsou instituce s jednostranným tokem dat (tzv. spolupracující): lékaři a zdravotnická zařízení, školy a školská zařízení, střediska výchovné péče, pedagogicko-psychologické poradny, nestátní neziskové organizace. Ze strany těchto institucí bude požadováno vkládat do systému důležité informace týkající se ohrožených dětí, ale vzhledem k právní nejistotě jim nebude umožněno ze systému informace čerpat. Tyto instituce jsou zapojeny do informačního systému dle míry své účasti na péči o ohrožené a rizikové děti. Celý informační systém zaštiťuje příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí a využívá jej jako doplňkovou službu pro potřeby vedení své vlastní evidence. Tento projekt není vyhrazen jen virtuálnímu propojení institucí, ale je postaven i na osobní spolupráci odborníků a jejich setkávání se v podobě „týmu pro mládež“. Úkolem je určovat strategii v práci s ohroženými dětmi na místní úrovni, řešit konkrétní složitější případy, stanovit individuální plány, zobecňovat postupy a definovat potřebu existence resocializačních a probačních programů, které jsou následně aplikovány v konkrétních případech k ochraně dětí.²³

Pro názornost je funkčnost Systému včasné intervence znázorněna ve schématu v příloze II.

²² Srov. *Závazná metodika*, cit. dílo, s. 3–4.

²³ Srov. *tamtéž*, s. 7–8.

3.3.1 Systém včasné intervence v Tachově

V podmínkách správního obvodu Tachovska funguje systém jen v omezené míře a nejsou využity zcela všechny možnosti, které nabízí. Možnost využití tohoto projektu je ze strany měst dobrovolný. Rozhodnutí o vstupu a využívání možností systému je vázáno na rozhodnutí představitelů města, zda mají zájem systematicky řešit problémy ohrožených dětí. Do současné doby neexistuje žádná legislativní úprava, která by dávala povinnost obcím s rozšířenou působností využívat tento projekt ve svých správních obvodech. Pro jednotlivá města, která se zatím nerozhodla pro zavedení tohoto projektu na svém územním obvodu, je to i otázka vynaložených finančních prostředků, technická a provozní náročnost. V našem městě je systém využíván minimálně, funguje zde tok informačních dat o ohrožených dětech směřujících z jednotlivých součástí policie směrem na orgán sociálně-právní ochrany dětí formou hlášení „oznámení o události s účastí dítěte“. Informovanost mezi ostatními subjekty funguje v rámci legislativní povinnosti předávat si jednotlivé informace o ohrožených dětech, bez možnosti získat ucelené informace o dítěti.

Již jsem zmiňoval, že jedním z pilířů projektu je sestavení „týmu pro mládež“. Jedná se o setkávání zástupců jednotlivých subjektů, kterých se dotýká problematika rizikových a ohrožených dětí. V Tachově není „tým pro mládež“ pevně ustanoven, ale z iniciativy místního občanského sdružení „Kotec“ došlo k několika nepravidelným setkáním za účasti zástupců policie, orgánu sociálně-právní ochrany dětí, probační a mediační služby, dětské lékařky, psychologa, střediska výchovné péče, soudu, státního zastupitelství a nestátních organizací. Na těchto setkáních se mapovala místní situace ohrožených dětí, kompetence jednotlivých subjektů, společný postup u vytypovaných kauzistik, spolupodílení se na již běžících projektech, které jsou zaštitěny nestátními organizacemi.

3.3.2 Shrnutí

- Projekt v teoretické rovině nabízí možnosti, které by po zavedení do praxe mohli výrazně zlepšit práci s ohroženými dětmi. Tím, že funguje jen lokálně v některých městech (v současné době je do projektu zapojeno jen 35 měst v České republice) a je nefunkční na celonárodní úrovni, ztrácí tento projekt na efektivnosti.

- K celonárodnímu zavedení se zohledněním legislativní a ekonomické otázky by mohlo přispět usnesení Vlády České republiky č. 191 ze dne 17. března 2011, které pověřilo ministra práce a sociálních věcí k realizaci projektu Systému včasné intervence.
- Město Tachov se do této formy multidisciplinární spolupráce do současné doby nezapojilo z ekonomických důvodů a nedostatečného legislativního vymezení.
- Tuto formu multidisciplinární spolupráce v Tachově vnímám jako nefunkční, neboť je využíván jen zlomek toho, co nabízí projekt v ucelené podobě.

3.4 Sanace rodiny

Do roku 1989 prováděli sociální práci v rodině jen sociální pracovníci obvodních a okresních výborů. Práce byla založena především na autoritativním a direktivním přístupu pracovníka ke klientovi, což vedlo ke stále se zvyšujícímu počtu dětí umístěných dětí v ústavních zařízeních. Po umístění dítěte do zařízení nebylo snahou těchto institucí pracovat nadále s rodinou tak, aby se dosáhlo možného návratu dítěte zpět do rodiny. Vycházelo se z předpokladu, že nejlepším pečovatelem je stát, který chrání tyto děti před svými rodiči.²⁴

Sanace rodiny je nový přístup k práci s rodinou, ale neexistuje zavazující metodika, která by upravovala povinnosti a zásady multidisciplinární spolupráce odborníků v situaci ohroženého dítěte. Do jaké míry bude spolupráce fungovat, a jaká si nastaví pravidla vzájemné spolupráce, záleží na odbornících, kteří jsou v kontaktu s ohroženým dítětem a jeho rodinou. Důležitými faktory jsou vzájemné vyjasnění si konkrétních očekávání od sanace rodiny, reálných možností členů multidisciplinárního týmu, kteří nemohou být zodpovědní za chování jednotlivých členů rodiny a posouzení reálných možností změn v rodině.²⁵

O. Matoušek definuje sanaci rodiny jako: „*Postupy podporující fungování rodiny, které jsou opakem postupů vyčleňujících některého člena rodiny kvůli tomu, že někoho ohrožuje, případ. kvůli tomu, že je sám někým z rodiny ohrožen*“.²⁶

V. Bechyňová definuje sanaci takto: „*Sanace rodiny je soubor opatření sociálně-právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou*

²⁴ Srov. BECHYŇOVÁ, V.; KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*. Praha: Portál, 2008, s. 11.

²⁵ Srov. tamtéž, s. 12–13.

²⁶ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. přepracované vydání. Praha: Portál, 2008, s. 185.

*poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen. Důsledkem neřešené nebo akutní situace ohrožení dítěte může být jeho umístění mimo rodinu. Základním principem sanace rodiny je podpora dítěte prostřednictvím pomoci jeho rodině.*²⁷

*„Cílem sanace rodiny je předcházet, zmírnit nebo eliminovat příčiny ohrožení dítěte a poskytnout rodičům i dítěti pomoc a podporu k zachování rodiny jako celku. Konkrétně se jedná o činnosti směřující k odvrácení možnosti odebrání dítěte mimo rodinu, k realizaci kontaktů dítěte s rodinou v průběhu jeho umístění nebo k umožnění jeho bezpečného návratu zpět domů.*²⁸

Základní znaky sanace rodiny:²⁹

- vytvoření multidisciplinárního týmu s jasným koordinátorem
- základními členy multidisciplinárního týmu musejí být vždy: pracovník sociálně-právní ochrany dětí, pracovník centra pro sanaci rodiny a další odborníci pracující s dítětem nebo s celou rodinou (např. psycholog, učitel, dětský lékař, speciální pedagog)
- každý člen týmu má své role a úkoly, které jsou známy všem zúčastněným
- týmem jsou dodržována předem nastavená pravidla, která jsou známá i rodině a všichni zúčastnění s nimi souhlasí a dodržují je
- rodiče a dítě jsou seznámeni, že jsou zařazeni do programu sanace rodiny a podílejí se na vytváření sanačního plánu, přičemž jsou brány v úvahu rizikové faktory rodiny, rizikové faktory prostředí a aktuální situace rodiny

Významným hlediskem pro sanaci rodiny je samotná motivace rodiny pro vstup do tohoto projektu. V případě, že rodina není motivována, je třeba nejdříve pracovat na motivaci rodiny a na jejím souhlasu se zařazením do programu Sanace rodiny. Je důležité rozlišit, zda jde o motivaci rodiny vstoupit do programu Sanace rodiny nebo o připravenosti a ochotě rodiny vymezit a realizovat změny.³⁰

²⁷ BECHYŇOVÁ, V.; KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 18.

²⁸ Srov. tamtéž, s. 18.

²⁹ Srov. tamtéž, s. 18–19.

³⁰ Srov. *Metodika služby sanace rodiny se zaměřením na spolupráci mezi orgány sociálně-právní ochrany dětí a poskytovateli sociálních služeb Pardubického kraje*. Pardubice: Krajský úřad Pardubického kraje [online], © 2011 [cit. 8. března 2012], s. 22–23. Dostupné na WWW: <www.pardubickykraj.cz/viewDocument.asp?document=18925>.

Rodinu ohroženého dítěte je vhodné sanovat v těchto případech.³¹

- budoucí rodiče byli během svého vlastního života ohrožováni a je zde riziko, že se o své dítě nepostarají vhodným způsobem
- ohrožené dítě žije v biologické rodině, je ohrožené po zdravotní, psychické nebo sociální stránce a sociální práce s rodinou v trvání tří měsíců nevedla ke zlepšení
- rodiče odmítali sanaci rodiny před umístěním dítěte do institucionální péče, je možné jim učinit nabídku opětovně
- pokud je dítě umístěno v institucionální péči, lze provádět sanaci za účelem zlepšení kontaktu s rodinou se snahou možného návratu dítěte zpět do rodiny
- u dítěte byla zrušena ústavní výchova z důvodu zlepšení situace v rodině a sanace rodiny je prospěšná pro stabilizaci změn
- dítě bylo svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu a sanace slouží k udržování kontaktu s perspektivou návratu dítěte do původní rodiny.

3.4.1 Legislativní vymezení pro sanaci rodiny

Služba sanace rodiny je realizována na základě právního vymezení především v zákonech o sociálně-právní ochraně dětí a o sociálních službách.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, umožňuje obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností uložit rodičům povinnost využít pomoc odborného poradenského zařízení, pokud to sami nezajistili rodiče, přestože jim to bylo doporučeno orgánem sociálně-právní ochrany dětí v případě, že dítě takovou odbornou pomoc potřebuje nebo kdy sami rodiče nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné pomoci. V případě umístění dítěte do zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo zařízení vyžadující okamžitou pomoc je obecní úřad obce s rozšířenou působností povinen poskytnout rodiči pomoc tím, že mu pomáhá uspořádat rodinné poměry, řešit životní a sociální situaci, včetně finanční situace rodiny. Nejméně jednou za tři měsíce je pracovník sociálně-právní ochrany dětí povinen navštívit dítě v ústavním zařízení a rodiče za účelem zjištění, zda nadále trvají důvody ústavní nebo ochranné výchovy.³²

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, vymezuje v § 65 terénní nebo ambulantní sociálně aktivizační služby poskytované rodině s dítětem, u kterého je vývoj

³¹Srov. BECHYŇOVÁ, V. a KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 20.

³²Srov. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění platném k 1. 4. 2011.

ohrožen dlouhodobou krizovou sociální situací, rodiče sami nedokážou tuto situaci překonat a existuje riziko dalšího ohrožení jeho vývoje. Do této služby lze zahrnout výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.³³

3.4.2 Postavení orgánu sociálně-právní ochrany dětí v rámci sanace rodiny

V rámci sanace rodiny má pracovník sociálně-právní ochrany dětí zásadní postavení, které vyplývá ze zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Podle tohoto zákona je pracovník povinen v případě ohrožení dítěte chránit jeho zájmy a zdraví. Tito pracovníci jako jediní v oblasti sociálně-právní ochrany dětí mají možnost bez souhlasu rodičů a dítěte provádět šetření u různých subjektů a v případě vyhodnocení, že se jedná o ohrožené dítě, podávat návrh k soudu na výchovné opatření, kterým může být například soudní dohled nebo nařízení ústavní výchovy. Z těchto důvodů je orgán sociálně-právní ochrany dětí nezastupitelný v procesu sanace rodiny.³⁴

Poskytovatel programu Sanace rodiny po určitou dobu doplňuje činnosti a odpovědnost pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který celý průběh zajišťuje a kontroluje. Základními znaky spolupráce mezi těmito dvěma subjekty je vzájemné předávání informací a informovanost o intervencích ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí na závažné události v rodině, společná setkání s rodinou za účelem vyjasnění programu Sanace rodiny a rizik plynoucích z nespolupráce a zhodnocení postupů v případě selhání programu Sanace rodiny.³⁵

Pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí může přesvědčit rodiče k souhlasu se zařazením do sanace rodiny. Vysvětlí jim, že je zde riziko podání návrhu k soudu s následným možným umístěním jejich dítěte do ústavu. V takovém případě je možné zařadit rodinu do sanace „na zkoušku“ a pokud se tato možnost neosvědčí, následuje hledání jiného řešení. Po umístění dítěte do institucionální péče je možné nabídnout rodičům sanaci, která by mohla přinést změny v rodině, a tím dát možnost k návratu jejich dítěte zpět do rodiny.³⁶

³³ Srov. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění platném k 1. 4. 2011.

³⁴ Srov. BECHYŇOVÁ, V.; KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 25.

³⁵ Srov. *Metodika služby sanace rodiny se zaměřením*, cit. dílo, s. 36–37.

³⁶ Srov. BECHYŇOVÁ, V. a KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 22–23.

Celý proces sanace je založen na multidisciplinárním přístupu, na kterém se podílejí i jiní poskytovatelé sociálních služeb, případně další subjekty. Spolupráce těchto subjektů je založena na výměně informací a vzájemné koordinaci. Pro účelnou sanaci rodiny můžeme využít nástroje v podobě informačních schůzek, případové konference a metody case-managementu. Informační schůzky nemají danou strukturu, mají především význam ve vzájemné výměně informací mezi jednotlivými subjekty. Naproti tomu případová konference vychází již z dané struktury a plní úlohu plánování, koordinace postupu práce a stanovení úkolů pro jednotlivé subjekty.³⁷

3.4.3 Sanace rodiny v Tachově

Sanaci rodiny v Tachově poskytuje občanské sdružení Kotec prostřednictvím svého střediska „Centrum pro podporu rodiny“, které provádí svou činnost jako službu sociální prevence – sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi, tak, jak je definována v Zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Činnost Centra podpory rodiny Tachov je zaměřena na posilování funkčnosti ohrožených rodin, předcházení umístění dětí do institucionální péče a pomoc dítěti s využitím multidisciplinárního přístupu.

Sociální pracovníci „Centra podpory rodiny Tachov“ spolupracují při řešení konkrétních problémů s různými odborníky a institucemi, kterých se dotýká problematika ohrožených dětí. Je rozvinuta vzájemná spolupráce s pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí v Tachově. Pracovníci využívají programu Sanace rodiny pro své klienty, kterým se nemohou věnovat v dostatečné míře z časových důvodů. Poskytovatel pracuje s klientem a jeho rodinou na nácviku sociálních dovedností, klientům plnicím povinnou školní docházku pomáhá s přípravou na vyučování, pomáhá s vyřizováním dokladů a jiných náležitostí nutných pro splnění nároku na dávky státní sociální podpory a hmotné nouze, poskytuje základní návyky finanční gramotnosti.

3.4.4 Shrnutí

- Předpokladem multidisciplinárního přístupu k ohroženému dítěti a jeho rodině je skutečnost, že na lokální úrovni existují subjekty poskytující sociální služby v této oblasti (například nestátní neziskové organizace). Tyto organizace mohou

³⁷ Srov. *Metodika služby sanace rodiny se zaměřením*, cit. dílo, s. 37–38.

odlehčit přetíženým státním orgánům sociálně-právní ochrany dětí, které následně mohou zlepšit práci ve smyslu svých kompetencí, a více se mohou soustředit na koordinování péče o ohrožené děti.

- Důležitým aspektem je kvalitativní úroveň poskytovaných služeb ze strany těchto subjektů.
- Zdokonalování multidisciplinární spolupráce může výrazně zefektivnit proces sanace ohrožené rodiny.
- Samotný proces sanace rodiny probíhá v úzké spolupráci mezi poskytovatelem projektu „Sanace rodiny“ a orgánem sociálně-právní ochrany dětí založeným na partnerském přístupu a vzájemné výměně informací.
- V podmínkách města Tachova je z mého pohledu projekt Sanace rodiny na celkem dobré úrovni, což je podmíněno existencí nestátního zařízení „Centra pro podporu rodiny“, které sanaci nabízí a realizuje ji jako sociální službu.

3.5 Case management a případová konference

V této podkapitole vymezím pojmy: case management a případová konference, její přípravu, průběh a cíl případové konference a nastíním její aplikaci v místních podmínkách města Tachova.

3.5.1 Case management v sociálně-právní ochraně dětí

„Case management je pojmenování expertního přístupu v sociální práci nebo v poskytování sociálních či zdravotních služeb. Používá se při řešení životních nebo sociálních situacích, které mají multikauzální příčiny a do jejichž úspěšného zvládnutí je potřeba intenzivně zapojit klienta a multidisciplinární tým.“³⁸

Jedná se o práci s klienty, při které klíčový sociální pracovník (case manager) koordinuje služby poskytované klientovi aktivně zapojeného do celého procesu. V oblasti ohrožených dětí je vhodné, aby roli klíčového pracovníka zajišťoval pracovník sociálně-právní ochrany dětí, který s rodinou pracuje. Fungování case managementu je závislé na sjednoceném postupu práce s klientem, dodržování postupu a pravidlech

³⁸ PEMOVÁ, T.; PTÁČEK, R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*, s. 39.

vyhodnocování. Cílem je aktivizovat klienta, aby se sám podílel na řešení svého problému. Podstatným aspektem case managementu je, že klíčový pracovník se zaměřuje nejen na klienta, ale věnuje pozornost i jeho sociálnímu prostředí, jako je například škola, zájmové kroužky nebo sociální služby, které klient využívá.³⁹

Podmínky, při jejichž splnění může být case management přínosný:⁴⁰

- aktivní zapojení klienta do řešení problému a plánování služeb
- zkvalitnění sociální práce z důvodu koordinace služeb
- minimalizace chybných rozhodnutí z důvodu multidisciplinárního pohledu
- finanční úspora, jelikož nedochází ke zdvojování služeb
- časová úspora
- poskytuje podporu a usnadňuje rozhodování sociálním a ostatním pracovníkům.

Case management nelze aplikovat na všechny případy. Tato metoda není vhodná v případě nemotivovaného klienta, který nechce svou situaci změnit. Jedním z nástrojů case managementu je případová konference.⁴¹

3.5.2 Vymezení pojmu „případová konference“

„Případová konference je porada věnovaná diskusi o případu, již se účastní členové rodiny, případně další blízcí lidé a zástupci institucí, které mají s klientovými problémy něco do činění. Cílem je vždy výměna informací a společné plánování postupu.“⁴²

„Případová konference je plánované a koordinované multidisciplinární setkání odborníků, kteří s rodinou a ohroženým dítětem pracují ve své každodenní praxi. Případové konference realizuje multidisciplinární tým, znamenající pro rodinu podpůrnou síť.“⁴³

³⁹ PEMOVÁ, T.; PTÁČEK, R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*, s. 39.

⁴⁰ *Metodika aplikace case managementu v Chrudimi formou interdisciplinární spolupráce*. Chrudim: Šance pro tebe [cit. 17. prosince 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.sance.chrudim.cz/files/casemanagement/METODIKA_CM_CHRUDIM.pdf>.

⁴¹ Srov. tamtéž.

⁴² MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce.*, s. 161.

⁴³ BECHYŇOVÁ, V. a KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 91.

„Případová konference je odborná diskuse zainteresovaných subjektů nad konkrétním případem ohroženého dítěte nebo jeho rodiny; účelem je rychlé a úplné vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny s cílem nalézt optimální řešení.“⁴⁴

„Případová konference je plánované a koordinované společné setkání všech, kteří představují, nebo mohou představovat, podpůrnou síť pro dítě a jeho rodinu.“⁴⁵

Případová konference v oblasti ohrožených dětí umožňuje koordinovat přístup k těmto dětem a jejich rodinám se snahou vytvořit otevřený systém pomoci a podpory, a tím reagovat na aktuální potřeby a konkrétní problém. Klient a jeho rodina musí být ochotni spolupracovat, proto je důležité, aby se konání případové konference zúčastnili.⁴⁶

3.5.3 Příprava a svolání případové konference

Obecné pravidlo pro využití případové konference platí tehdy, když ji chce někdo zrealizovat, je schopen zformulovat jasný a uskutečnitelný cíl a význam případové konference.⁴⁷

Případové konference jsou vhodné, když:⁴⁸

- existuje vysoká míra ohrožení dítěte v rodině
- je potřeba vyhodnotit situaci dítěte či rodiny a pro daný případ je vhodné získat pohled z více stran
- je dítě a rodina v péči více organizací a je potřeba sjednotit přístup a koordinovat poskytované služby

⁴⁴ Metodické doporučení MPSV č. 2/2010 pro postup orgánů sociálně-právní ochrany dětí při případové konferenci. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky [online]. Praha: MPSV ČR, [cit. 31. ledna 2012]. Dostupné na WWW:

<http://www.noviny-mpsv.cz/files/clanky/9086/Methodika_pripadove_konference.pdf>.

⁴⁵ Na jedné lodi aneb Jak uspořádat případovou konferenci v oblasti péče o ohrožené děti. [metodický materiál]. Praha: Rozum a Cit, 2010, s. 6.

⁴⁶ Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. *Manuál k případovým konferencím*. [metodický materiál]. Praha: MPSV ČR, 2011, s. 5.

⁴⁷ Metodika případových konferencí v rámci interdisciplinární spolupráce města Chrudim formou case managementu. [metodický materiál] Chrudim: Šance pro tebe [cit. 31. ledna 2012]. Dostupné na WWW: <http://www.chance.chrudim.cz/files/casemanagement/METODIKA_PRIPADOVE_KONFERENCE_C_M_CHRUDIM.pdf>

⁴⁸ Srov. tamtéž.

- je potřeba přijmout zásadní rozhodnutí týkající se dítěte a rodiny (odebrání dítěte z rodiny).

Případová konference není vhodná, pokud:⁴⁹

- klient nesouhlasí s realizací případové konference a nemá zájem spolupracovat
- realizace případové konference by mohla klienta jakýmkoliv způsobem poškodit
- existuje vhodnější nástroj podpory klienta.

Vymezení účastníků případové konference:⁵⁰

Svolavatel – osoba, která provází klienta celým procesem pomoci a podpory a pomáhá pro něj najít vhodnou cestu v systému služeb. V oblasti sociálně-právní ochrany dětí je to pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který je garantem práce s rodinou. Na základě znalosti situace v rodině pomáhá volit vhodné aktivity, dohlíží na efektivitu a míru poskytovaných služeb, vytváří a realizuje plán péče, síťuje a koordinuje pomoc a práci multidisciplinárního týmu.

Organizátor – dojednává termín, místo konání, zajišťuje pozvání všech účastníků, připravuje a rozesílá podklady, oslovuje facilitátora, pořizuje zápis ze setkání.

Facilitátor (moderátor) – řídí případovou konferenci a je zodpovědný za to, jak bude setkání probíhat. Vytváří strukturu setkání, zajišťuje hladký průběh komunikace a také to, aby se všichni postupnými kroky dostali ke konkrétním závěrům. Nejlepší je, když je moderátor nezávislý a neangažovaný v daném případě.

Samotná příprava je důležitým výchozím bodem pro zdárnou realizaci případové konference. V první fázi je důležitá příprava klienta, což obnáší společné nastavení cíle případové konference, motivace klienta k účasti a jeho informovanost o průběhu a členech týmu. Ze strany svolavatele je potřeba zmapovat okolí dítěte a přirozené zdroje pomoci. Dále je potřeba vytvořit okruh osob a organizací, které jsou vhodné pro řešení situace a budou se případové konference účastnit (vhodné osoby pro řešení případu s nabídkou pomoci, ale také osoby zaručující vyvážený a komplexní pohled na

⁴⁹ *Metodika případových konferencí, cit. dílo.*

⁵⁰ Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. *Manuál k případovým konferencím*. Praha: MPSV ČR, 2011, s. 17.

celkovou situaci dítěte). Je důležité zvolit vhodný prostor pro konání případové konference (např. prostor orgánu sociálně-právní ochrany dětí, škola).⁵¹

3.5.4 Průběh případové konference

Multidisciplinární tým tvoří zástupci subjektů, kterých se dotýká konkrétní problematika ohrožených dětí a rodin. Hlavním koordinátorem tohoto týmu by měl být pracovník sociálně-právní ochrany dětí, který také v optimálním případě případové konference svolává. Dalšími členy jsou nejčastěji třídní učitel nebo výchovný poradce, zástupce policie, dětský lékař, psycholog, pracovník střediska výchovné péče, pracovník pedagogicko-psychologické poradny, pracovník probační a mediační služby. Účast jednotlivých členů případové konference může být různorodá a jednotliví členové se jí zúčastňují s ohledem na skutečnost, do jaké míry se jich problematika daného případu dotýká a jak jsou v konkrétním případě již zaangažováni.⁵²

Struktura případového setkání.⁵³

- úvod a přivítání – facilitátor všechny zúčastněné představí, nastíní hlavní cíl setkání a seznámí se základními informacemi o průběhu jednání
- představení účastníků – každý se představí a stručně popíše svou roli na setkání
- cíl setkání – facilitátor zopakuje cíl setkání, který může být v průběhu upřesněn nebo i změněn
- představení případu – svolavatel prezentuje kazuistiku případu, která obsahuje jen ty informace, které jsou podstatné pro případovou konferenci (klient dostane prostor k doplnění kazuistiky)
- mapování současné situace a aktuálních potřeb klienta – v rámci diskuse se identifikují potřeby se snahou ujasnit si jádro problému, výstupem je identifikace problému jako základ pro další řešení a definice hlavních cílů práce s klientem
- návrhy řešení – facilitátor prochází priority a vyzývá účastníky, aby přicházeli s návrhy

⁵¹ Srov. *Na jedné lodi*, cit. dílo, s. 13.

⁵² Srov. BECHYŇOVÁ, V; KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 94.

⁵³ Srov. *Na jedné lodi*, cit. dílo, s. 26–29.

- tvorba a finalizace plánu – facilitátor shrnuje návrhy řešení, vyvozuje závěry a finalizuje konkrétní plán péče s ohledem na schopnosti klienta a zohlednění dostupných zdrojů okolí, tzn. co, kdo, kdy udělá
- kontaktní osoba a určení termínu dalšího setkání – kontaktní osobou pro soustředování informací bývá klíčový pracovník
- zhodnocení setkání – každý zvláště zhodnotí průběh setkání i výstupy, zvláštní prostor má klient a poslední slovo má facilitátor, který také hodnotí jako poslední.

Zásady případové konference:⁵⁴

- klient je vždy na případovou konferenci pozván
- délka případové konference bývá zpravidla 90 – 120 minut
- může být jednorázová nebo opakovaná
- všichni účastníci případové konference jsou povinni zachovávat mlčenlivost
- výstupem případové konference je podrobný zápis a plán péče
- cíl setkání musí splňovat tato kritéria: specifčnost, měřitelnost, reálnost, akceptovatelnost, termínovanost.

3.5.5 Cíl případové konference

Cílem případové konference by mělo být objektivní posouzení situace z pohledu jednotlivých zástupců multidisciplinárního týmu, stanovení cíle, kam by sanace rodiny měla směřovat, stanovení dílčích cílů s časovým vymezením, stanovení zodpovědnosti jednotlivých zúčastněných subjektů, koordinace a sjednocení přístupu multidisciplinární práce s rodinou a nastavení pravidel pro vyhodnocení.⁵⁵

3.5.6 Individuální plán péče

Výstupem případové konference je individuální plán péče, který by měl obsahovat změny v aspektech výchovy dítěte, chování dítěte a péče o dítě. Zásadním předpokladem pro vytvoření individuálního plánu je znalost rodinné situace, vycházející z osobní zkušenosti práce s jejími jednotlivými členy nebo ze znalosti situace ostatních členů týmu. Individuální plán by měl být sestaven tak, aby obsahoval odpovědi na

⁵⁴ Srov. *Metodika případových konferencí*, cit. dílo.

⁵⁵ Srov. BECHYŇOVÁ, V.; KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 91–92.

otázky – proč by měly nastat změny v situaci dítěte a rodiny, co by se pro změnu mělo udělat, kdo má mít zodpovědnost za plnění jednotlivých úkolů, jakým způsobem změny dosáhnout, do kdy by mělo ke změnám dojít, jak bude získávána zpětná vazba o plnění úkolů a kdo bude mít na starosti svolání další případové konference.⁵⁶

3.5.7 Případová konference v Tachově

V této části bych chtěl popsat, na jakém podkladě vznikla a jak funguje multidisciplinární spolupráce v Tachově formou případové konference. Výzkumným souborem je pro mne konkrétní forma případové konference, která je realizována orgánem sociálně-právní ochrany dětí v Tachově. V této části své práce bych ji chtěl analyzovat z hlediska její funkčnosti za období jejího trvání od ledna 2009 do prosince roku 2011. Data a informace jsem získával z více zdrojů. Vycházely z analýzy úředních dokumentů, které jsou součástí opatrovnických spisů nezletilých dětí vedených orgánem sociálně-právní ochrany dětí Městského úřadu v Tachově. Dalším prostředkem pro získávání podkladů byla má osobní účast při jednotlivých případových konferencích, jako jednoho z členů týmu případové konference. Do kazuistik jsem zahrnul i svoje osobní znalosti o klientovi.

Po reorganizaci státní správy v roce 2003, kdy došlo ke zrušení okresních úřadů, byly výkonem sociálně-právní ochrany dětí pověřeny obecní úřady obcí s rozšířenou působností.

Spolupráce mezi jednotlivými subjekty v oblasti péče o ohrožené děti fungovala do jisté míry již před rokem 1999, ale byla nekoordinovaná, nesystematická a vzájemně neprovázaná. Počátek multidisciplinární spolupráce v našem správním obvodu souvisí s nabytím účinnosti zákona o sociálně-právní ochraně dětí v roce 1999. Podle zmíněného zákona má starosta obce s rozšířenou působností povinnost zřídit komisi pro sociálně-právní ochranu dětí. Tato komise byla ustanovena i v Tachově. Náplní této komise je navrhnout a posuzovat předložené sociálně preventivní programy na ochranu týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí a tyto případy, také za účelem navržení účinné pomoci, projednávat. Dále připravuje programy péče o problémové skupiny dětí, může posuzovat jednotlivé případy ohrožených dětí a koordinovat výkon sociálně právní ochrany dětí ve svém správním území. Členy komise v Tachově byli jmenováni dva pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí, psychologka, policistka

⁵⁶ Srov. BECHYŇOVÁ, V.; KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 92.

z kriminální služby pracující s nezletilými dětmi a mladistvými, pracovník úřadu práce, dětská lékařka, metodička prevence z pedagogicko-psychologické poradny, městský policista a pracovnice probační a mediační služby.

Členové komise spatřovali do budoucna jako perspektivní práci s konkrétními nezletilými klienty za účasti odborníků. Začali připravovat podmínky pro vznik případové konference a zvažovat možnosti pro její realizaci v podmínkách Tachova. V přípravné fázi studovali dostupné materiály k případové konferenci, jako pozorovatelé se zúčastnili konkrétních případových konferencí ve státní i neziskové sféře. Nyní se průběžně účastní seminářů zabývajících se problematikou případových konferencí a ohrožených dětí. Přípravná fáze probíhala v během roku 2008, kdy se členové domluvili na určitých zásadách, za jakých podmínek by případová konference v Tachově mohla probíhat s tím, že v průběhu získávání zkušeností se mohou tyto zásady měnit. Na úvod byly nabídnuty k řešení tři možné případy klientů, z nichž jeden byl vybrán jako pilotní. První případová konference proběhla 20. ledna 2009.

Jednotlivé případové konference jsou pořádány ve většině případů v prostorách Městského úřadu v Tachově, ale není problém přesunout pořádání případové konference do jiných prostor. V několika případech byla realizována případová konference ve škole, ve které byl klient žákem.

S ohledem na skutečnost, že jednotliví členové jsou často pracovně vytíženi a sestavení konkrétního týmu pro daný případ není vždy jednoduché, bylo dohodnuto, že do případové konference zatím budeme zařazovat jen klienty, kteří mají výchovné problémy, dopouštějí se záškoláctví, páchají trestnou činnost nebo užívají návykové látky.

První krok pro realizaci případové konference zajišťuje svolavatel, kterým je v našem případě sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí v Tachově. Na základě svých profesních a místních znalostí vytipuje vhodného klienta pro zařazení do případové konference. Vhodnost zařazení tohoto klienta konzultuje s organizátorem, případně s jinými členy týmu. Pokud je tento klient vyhodnocen jako vhodný, svolavatel, který zná osobně klienta, rodiče i prostředí, začne činit konkrétní kroky směrem ke klientovi a jeho zákonným zástupcům. Vysvětlí, co případová konference obnáší, co od ní mohou očekávat, do jaké míry může být pro ně prospěšná a přínosná. Mezi základní zásady patří, že klient musí být k zařazení do případové konference do jisté míry motivován a se zařazením musí souhlasit.

Případovou konferenci svolává organizátor, kterým je pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Ten stanovuje cíl setkání, zve klienta s jeho rodiči a členy multidisciplinárního týmu. Úzce spolupracuje se svolavatelem, který má nejvíce informací o klientovi. Ten informace čerpá jak ze samotné sociální práce s klientem, tak ze spisu vedeného na oddělení sociálně-právní ochrany dětí. V Tachově pořádáme s klientem běžně tři případové konference, ale počet není pevně dán a může se přizpůsobovat individuálním potřebám a situacím klienta. Případové konference s klientem jsme nejdříve svolávali po jednom měsíci, ale postupem času jsme interval prodloužili na tři až šest měsíců. To se nám osvědčilo z důvodu, že klient je v dlouhodobější péči a má prostor pro průběžné plnění individuálního plánu. V mezidobí mezi jednotlivými případovými konferencemi s klientem pracuje svolavatel.

Případová konference probíhá tím způsobem, že na začátku jsou klient, jeho rodiče a všichni zúčastnění členové představeni facilitátorem. Následně je představen klientův sociální problém, který by měl být předmětem řešení. Úkolem facilitátora v průběhu setkání je zajištění vyváženosti pozitivních a negativních informací. Dává prostor pro diskusi všem účastníkům, koriguje témata jednání, vyjasňuje a doptává se, hlídá časový prostor, shrnuje individuální plán a v opakovaných případových konferencích shrnuje, jakých výsledků bylo dosaženo od minulé případové konference. Prospěšné je, když se rodiče a děti cítí nějakým způsobem zaangažováni na změnách, které by pro ně byli prospěšné. Smyslem není, aby se rodiče a děti cítili jak před trestní komisí, kde jim budou nadiktovány nesplnitelné úkoly, ale sami se podíleli na stanovení dílčích splnitelných cílů.

Z celého průběhu případové konference se provádí podrobný zápis, který provádí organizátor. Zápis obsahuje jmenovité složení týmu, včetně klienta a jeho zákonných zástupců, krátký popis situace klienta, jednotlivé vyjádření všech zúčastněných členů, stanovení individuálního plánu pro klienta, se kterým je seznámen. Všichni zúčastnění zápis podepisují.

K jednotlivým případovým konferencím jsou zváni členové multidisciplinárního týmu, kterých se klientův problém dotýká, mohou být při jeho řešení prospěšní a mohli by se nějakým způsobem na sociální pomoci podílet.

Nutná je účast svolavatele, který s klientem pracuje a má zodpovědnost za vedení případu. Průběžně vyhodnocuje situaci dítěte, je zodpovědný za vytváření plánu péče, sleduje jeho realizaci a naplňování.

Subjekty multidisciplinárního týmu účastnících se případových konferencí:

- dva pracovníci oddělení sociálně-právní ochrany dětí (organizátor a svolavatel)
- psycholog
- zástupce policie, který má zkušenosti s nezletilými dětmi a mladistvými
- dětský pediatr
- metodička prevence pedagogicko psychologické poradny
- zástupce městské policie
- pracovnice probační a mediační služby (facilitátor)
- zástupce státního zastupitelství
- zástupce střediska výchovné péče
- zástupce školy
- pracovník úřadu práce
- psychiatr
- zástupce nestátní organizace „kontaktního centra“ zabývajících se závislostí na návykových látkách
- zástupce nestátní organizace „nízkoprahového zařízení pro děti a mládež“
- zástupce nestátní organizace „centra pro podporu rodiny“

3.5.8 Shrnutí

- Případová konference je nástrojem case managementu.
- Případová konference je metoda sociální práce, která otevírá nový rozměr pro práci s klientem.
- V případové konferenci musí být vymezeny role: svolavatel, organizátor a facilitátor.
- Zařazení do případové konference je vhodné jen pro klienta motivovaného k řešení problému.
- Zařazením klienta do případové konference dochází k lepšímu vyhodnocení situace ohroženého dítěte, jelikož se na něm podílí více odborníků.

- Práce v týmu umožňuje získat nové informace a názory ze strany jiných odborníků, tím je pohled na klienta ucelenější.
- Sociální pracovník se necítí při tak důležitém rozhodování osamocen a hlavně se snižuje riziko jeho špatného rozhodnutí.
- Na řešení se podílí více subjektů, které si v rámci případové konference mohou ujednotit postup a lépe práci koordinovat.
- Jednotliví členové týmu se osobně poznají, otevře se jim jiná perspektiva pohledu na práci druhého, a tím získají přehled o jeho možnostech a kompetencích.
- Samotný klient se stává středem zájmu, může se sám spolupodílet na řešení problému a vytváření individuálního plánu péče.
- Jelikož jsem se spolupodílel na sestavování týmu případové konference, považuji to za jednu z nejtěžších záležitostí pro následnou realizaci případových konferencí.
- Není jednoduché sestavení týmu pro jednotlivé případové konference z hlediska pracovní vytíženosti jednotlivých členů.
- Případovou konferenci v podmínkách Tachova hodnotím velice kladně, je to nejlépe fungující forma multidisciplinární spolupráce.

4 VÝZKUMNÁ ČÁST

4.1 Cíl výzkumu a výzkumná otázka

4.1.1 Cíl výzkumu

Multidisciplinární přístup k ohroženým dětem vnímám jako jeden z efektivních prostředků, který by mohl napomoci ke koordinovanější a ucelenější práci v oblasti sociálně-právní ochrany dětí. Z tohoto důvodu bych chtěl v empirické části **analyzovat a vyhodnotit multidisciplinární spolupráci v oblasti řešení případů ohrožených dětí v rámci případové konference z pohledu orgánu sociálně-právní ochrany dětí v Tachově.**

4.1.2 Výzkumná otázka

Sociální problém klienta a jeho rodiny lze řešit případovou sociální prací. Pokud se klientův problém dotýká více odborníků, kteří se na řešení případu podílejí, je vhodnější ujednotit si strategii vedoucí k vyřešení klientova problému nebo k minimalizaci následných negativních dopadů na jeho osobu a rodinu.

Pro zpracování empirického výzkumu jsem si zvolil výzkumnou otázku:

Jaký je přínos multidisciplinární spolupráce v oblasti ohrožených dětí řešených formou případové konference z pohledu orgánu sociálně-právní ochrany dětí v Tachově?

4.2 Metodika výzkumu

4.2.1 Technika sběru dat

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodl využít kvalitativní výzkum, který jde, oproti kvantitativnímu výzkumu, více do hloubky a jednotlivé případy zkoumá podrobněji.

Pro svůj výzkum jsem zvolil formu kolektivní případové studie, kde bych se zaměřil na zkoumání několika případů nezletilých klientů a jejich rodičů, kteří byli zařazeni do případové konference.

V přípravné fázi jsem se zaměřil na studium odborné literatury a internetových zdrojů, které se zabírají danou problematikou.

Ve své případové studii jsem získával data především analýzou úředních a osobních dokumentů, které jsou součástí spisů nezletilých dětí v evidenci oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Spisy obsahují tyto dokumenty: osobní údaje dětí a jejich rodičů, rozsudky v občanskoprávních a trestněprávních věcech, které se dotýkají nezletilých dětí, zprávy různých institucí a opatření, která byla učiněna ve vztahu k dítěti. Informace pro svou bakalářskou práci jsem čerpal ze spisů, vedených na oddělení sociálně-právní ochrany dětí Městského úřadu v Tachově, se souhlasem vedoucí odboru sociálních věcí a zdravotnictví Ing. Marcely Němcové.

Další metodou pro získávání informací bylo zúčastněné pozorování klienta, ať již v jeho přirozeném prostředí doma, na oddělení sociálně-právní ochrany dětí nebo v rámci setkání na případové konferenci. Z mé strany nedocházelo k pasivnímu sbírání dat, ale sám jsem se na dění v dané sociální situaci spolupodílel.

Poslední metodou bylo získávání dat pomocí neformálních rozhovorů s klientem a ostatními subjekty za pomoci otázek, které se odvíjely od konkrétní situace a řešení konkrétního klientova problému.

Ke každé kazuistice, které jsou v plném znění přiloženy v příloze číslo I, jsem doplnil svůj komentář, který popisuje, kdy se jednotlivé případové konference konaly, kdo se jich účastnil, jak byl sestaven individuální plán péče a jak hodnotím prospěšnost se zařazením do případové konference u jednotlivých klientů.

Výchozí podmínkou pro vyhodnocení efektivnosti byl fakt, že u všech 10 klientů by byl v případě jejich nezařazení do případové konference podán ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí návrh k soudu na uložení výchovného opatření s možným nařízením ústavní výchovy. Kritéria pro všechny tři metody byla stejná. Při vyhodnocování efektivnosti multidisciplinární spolupráce v Tachově se zařazením klientů do případové konference jsem vycházel z těchto kritérií:

- 1) snížení počtu podaných návrhů k soudu na zahájení řízení o výchovném opatření s možným nařízením ústavní výchovy
- 2) vliv na sociálně-patologické jednání klientů

- 3) využití odborníků v rámci multitému (časovost, hospodárnost)
- 4) snížení rizika chybného rozhodnutí

4.2.2 Výzkumný soubor

Při stanovení výzkumného souboru jsem vycházel z výzkumné otázky. Výzkumný soubor tvoří 9 kazuistik s celkovým počtem 10 klientů (v případě jedné kazuistiky se jednalo o dva sourozence), kteří prošli cyklem případových konferencí v časovém rozmezí od ledna 2009 do prosince 2011. Důvodem zařazení těchto 10 klientů do případových konferencí byla skutečnost, že tito klienti byli vyhodnoceni orgánem sociálně-právní ochrany dětí jako ohrožené děti v tom smyslu, že se v jejich chování objevují prvky sociálně patologických jevů v podobě výchovných problémů doma i ve škole, páchání protiprávní činnosti, záškoláctví a užívání návykových látek. Výzkumný soubor obsahuje všechny klienty, kteří ve shora uvedeném období tři let byli zařazeni do případové konference na oddělení sociálně právní ochrany dětí v Tachově. Pro doplnění bylo ve stejném období řešeno z důvodů výchovných problémů na tomto oddělení celkem 348 klientů (k tomuto výčtu byly využity rejstříky výchovných problémů za roky 2009, 2010 a 2011 vedené na oddělení sociálně-právní ochrany dětí v Tachově).

V tomto období se uskutečnilo celkem 24 případových konferencí. V sedmi případech se jednalo o cyklus všech tří případových konferencí, ve 2 případech byl cyklus ukončen po jednom setkání z důvodu neefektivnosti.

4.3 Výsledky výzkumu

Na základě stanovené podmínky v **prvním kritériu** jsem po vyhodnocení došel k závěru, že z celkového počtu 10 klientů:

- ve 2 případech byl podán návrh k soudu na nařízení ústavní výchovy, která byla následně nařízena
- v 8 případech nebylo nutné podávat návrh k soudu

Z výše uvedeného je patrné, že se snížil počet podaných návrhů k soudu z deseti případů na dva případy.

Na základě stanovené podmínky ve **druhém kritériu** jsem po vyhodnocení došel k závěru, že z celkového počtu 10 klientů:

- v 5 případech došlo k prokazatelnému zlepšení chování klientů bez následných projevů patologických jevů
- ve 3 případech došlo ke zlepšení, ale stále je nutné ze strany orgánu sociálně právní ochrany dětí pracovat s klientem a jeho rodinou ve smyslu intenzivnější spolupráce, pravidelného dohledu, sanace rodiny apod.
- ve 2 případech nebyl cyklus případových konferencí ukončen z důvodu výrazného zhoršení patologického chování

Z výše uvedených výsledků je zjevné, že došlo u klientů ke zlepšení z hlediska projevů patologických jevů.

Na základě stanovených podmínek ve **třetím kritériu** jsem dospěl k závěru, že společná a koordinovaná sociální práce v multitýmech je výhodná, jak z hlediska snížení časové náročnosti odborníků pro práci s jednotlivým klientem, tak i z hlediska hospodárnosti. Tím, že odborníci řeší problém společně s přímou účastí klienta, je rozhodování rychlejší a přesnější. Je nutné zmínit i fakt, že sociální práce s využitím multidisciplinární spolupráce je výhodnější i pro samotného klienta, kterému se dostává ucelenější pomoc.

Na podkladě stanovené podmínky ve **čtvrtém kritériu** jsem dospěl k závěru, že rozhodování v multitýmech je koordinovanější, adresnější a komplexnější. Samotnému rozhodování předchází vzájemné vyjasňování a nastavení podmínek spolupráce a odpovědnosti za dílčí úkoly, které ze setkání odborníků a klienta vyplynou. Tím, že se na tvorbě plánu péče o dítě podílí více subjektů, dochází k minimalizaci chybných rozhodnutí. Orgán sociálně-právní ochrany dětí má ucelenější materiály pro rozhodování o dítěti. V případě, že o dítěti rozhoduje soud, má kvalitnější podklady a tím se snižuje riziko chybného rozhodnutí.

Ve dvou schématech prezentuji sociální práci s klientem s využitím a bez využití multidisciplinární spolupráce (viz příloha III a VI).

Ve schématu v příloze III je znázorněna sociální práce orgánu sociálně-právní ochrany dětí s ohroženým dítětem bez využití multidisciplinárního přístupu. Spolupracující subjekty poskytují informace o ohroženém dítěti orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo s dítětem pracují individuálně v rámci svých kompetencí. K předávání informací dochází jen v rámci legislativních povinností. Tyto subjekty pracují s ohroženým dítětem izolovaně bez vzájemného propojení. Z tohoto lze usuzovat, že práce je nekoncepční a v leckterých případech je i zneužívána ze strany klientů.

Ve schématu v příloze IV je znázorněna sociální práce orgánu sociálně-právní ochrany dětí s ohroženým dítětem s využitím multidisciplinární spolupráce formou případové konference. Všechny subjekty jsou součástí jednoho týmu včetně ohroženého dítěte. Všichni zúčastnění se podílí na tvorbě individuálního plánu. Samotný fakt, že se ohrožené dítě může podílet na vytváření tohoto plánu je důležitý z hlediska jeho vnímání začlenění do celého dění. Tím se z jeho strany projevuje větší iniciativnost a angažovanost dosáhnout sociální změny.

Diskuze

„Všichni odborníci se shodují na tom, že v nejlepším zájmu dítěte je vyrůstat ve funkční rodině, ať už biologické nebo náhradní. Realita v České republice však tomuto všeobecnému přesvědčení neodpovídá.“⁵⁷ Ministerstvo práce a sociálních věcí uvedlo v roce 2010 v tiskové zprávě, že „v České republice žije přibližně 20 tisíc dětí v kojeneckých, diagnostických ústavech, dětských domovech, výchovných ústavech, zařízeních pro děti vyžadujících okamžitou pomoc a ústavech sociální péče“.⁵⁸

O nařízení ústavní a ochranné výchovy rozhoduje soud, který vychází z důkazů různých subjektů, zejména orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Tento orgán na základě znalosti rodiny musí správně vyhodnotit míru ohrožení dítěte, což v některých případech není vůbec jednoduché.

„Špatné posouzení situace dítěte a možností jeho rodiny může vést k tomu, že dítě bude dalším pobytem v rodině deptáno, v extrémním případě připraveno o život. Špatné posouzení může vést však k tomu, že dítě stráví roky v ústavní péči, případně v péči náhradních rodičů, i když by vhodná forma podpory jeho vlastní rodině dávala naději na to, že v ní bude moci vyrůstat bez velkých problémů.“⁵⁹ Práce s ohroženým dítětem a rodinou ze strany sociálního pracovníka by měla být na profesionální úrovni. Měla by vycházet z teoretických předpokladů s nutností se průběžně vzdělávat, z osobnostního nastavení, ze znalosti místní situace a z možností existence lokální sociální sítě. Hodnocení by se mělo opírat o multidisciplinární přístup, kdy každý odborník podílející se na hodnocení ohroženého dítěte by měl dodat část mozaiky, aby byl vytvořen celkový pohled na ohrožené dítě a jeho rodinu.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí má ve své pravomoci vykonávat sociální práci z pozice prevence i represe. V každém případě především represivní postup musí brát

⁵⁷ MATOUŠEK, O.; PAZLAROVÁ, H. (eds.) *Individuální plánování služeb u ohrožených dětí a mládeže s důrazem na mladistvé odcházející z ústavní výchovy*. Praha: Občanské sdružení člověk hledá člověka, 2008. s. 7.

⁵⁸ Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky [online]. *Tisková zpráva: Oblast sociálně-právní ochrany dětí nemá dostatek pracovníků, pomoci má národní akční plán*. Praha: MPSV ČR, [cit. 5. března 2012]. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/8955/tz_170610a.pdf>.

⁵⁹ MATOUŠEK, O.; PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál, 2010, s. 9.

zřetel na to, že bude prováděn jen v mezích zákona, jen v případech ohrožených dětí s respektováním práv dítěte i jeho rodičů. Tyto zásahy by měly být řádně zadokumentované pro případnou kontrolu a zákonnost postupu. Z dlouhodobé vlastní zkušenosti sociálního pracovníka vím, že dříve se upřednostňovala represivní pozice. V současné době se sociální práce více otáčí k preventivním opatřením. Nové formy sociální práce jako je sanace rodiny, case management, případová konference, které jsou v posledních letech stále častěji využívány v práci s ohroženými dětmi lze vnímat jako preventivní opatření. Není vždy snadné měnit zaběhnutý systém práce a učit se novým metodám. Je náročné přesvědčit sebe i ostatní, že změna přístupu je nutností. Z hlediska šetrnosti je to prospěšné pro klienta. V současné době stále více nabývám dojmu, že multidisciplinární přístup je krokem vpřed směrem k ohroženým dětem. Zkušenosti v Tachově nasvědčují tomu, že vykročením směrem k multidisciplinárnímu přístupu se otevírají nové rozměry pro práci s ohroženými dětmi. Kdo byl zaměstnán na oddělení sociálně-právní ochrany, ví, že není jednoduché spolupodílet se na rozhodování o umístění dítěte do institucionální péče. Je to velký zásah do lidských práv jedince. Proto by sociální práce měla upřednostňovat preventivní opatření před represivními.

V tomto ohledu již nastala změna z pohledu našeho státu, který má snahu inovovat systém péče o ohrožené děti. Celý tento proces byl nastartován v roce 2009 Národním akčním plánem na transformaci systému péče o ohrožené děti. Skutečná realizace by měla nastat v momentě, kdy vstoupí v platnost novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Novela upraví jednotné standardy v péči o ohrožené děti, které mají nastavit jednotnou kvalitu poskytované péče. Do praxe bude zaveden také individuální plán ohroženého dítěte, který by měl napomoci k průběžnému a kvalitnějšímu hodnocení takového dítěte. Mění se i přístup k dětem v náhradní rodinné péči. Se snahou minimalizovat počty dětí v ústavech bude zaveden institut pěstounské péče na přechodnou dobu. V této novele se již konkrétně hovoří o povinnosti využívat multidisciplinární spolupráci s ohroženými dětmi metodou případové konference. *„Případové konference jsou běžným nástrojem řešení situace ohrožených dětí v mnoha zemích světa a je jen dobře, pokud se ve větší míře stanou běžnou součástí práce sociálního pracovníka u nás.“*⁶⁰ Aby mohl tento systém fungovat, musí být centrálně řízen a místně provozován. Proto je nutné, aby odpovědnost za fungování systému měla jedna státní instituce.

⁶⁰ PEMOVÁ, T.; PTÁČEK, R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*, s. 47.

Ve svém výzkumu jsem dospěl k závěru, že multidisciplinární spolupráce formou případových konferencí je prospěšná. Do případové konference v Tachově bylo v období tří let zařazeno 10 klientů z celkového počtu 348 klientů evidovaných jako klienti s výchovnými problémy ve stejném období. Z uvedených čísel je patrné, že je veliký rozdíl mezi klienty zařazenými do případové konference a klienty s výchovnými problémy. Příčin je více. Pořádání případových konferencí je velice náročná záležitost z hlediska času všech zúčastněných členů, kteří leckdy vykonávají tuto práci dobrovolně a bezplatně. Proto není reálné zařadit každého klienta s výchovnými problémy. Dalším aspektem je skutečnost, že každý klient není vhodný pro zařazení do případové konference. Důvody jsou různé, například není k účasti motivován nebo se ve většině případů jedná o klienty, kteří nemají závažné poruchy chování, s orgánem sociálně-právní ochrany dětí přišli do styku poprvé a po provedeném výchovném pohovoru není potřebné nadále s klientem pracovat. *„Případová konference je jen jedna z technik, které se týkají přístupu k řešení situace dítěte (rodiny), nikoliv o metodu nebo intervenční přístup sui generis, který lze srovnávat s jinou metodou.“*⁶¹

Předpokladem pro zkvalitnění systému péče o ohrožené děti je vzájemná propojenost a spolupráce mezi státními a nestátními organizacemi. Ministerstvo práce a sociálních věcí si je vědomo, že ve státním i nestátním sektoru je nedostatek sociálních pracovníků. *„Vysoké počty dětí v ústavní výchově souvisí zejména s nedostatečnou nabídkou podpůrných sociálních a zdravotních služeb určených dětem a rodinám. Právě tyto služby by měly být výsledkem dlouhodobé a koncepční spolupráce státní správy s odborníky, neziskovými organizacemi, pracovníky ústavní výchovy i cílovými skupinami.“*⁶²

⁶¹ Tamtéž s. 46.

⁶² MATOUŠEK, O.; PAZLAROVÁ, H. (eds.) *Individuální plánování služeb*, cit. dílo, s. 7.

Závěr

Ve své práci jsem se zaměřil na teoretický popis multidisciplinární spolupráce. Hlavním cílem práce bylo zjistit, jak je tento přístup přínosný ve vztahu k ohroženým dětem na lokální úrovni v podmínkách města Tachova.

Soustředil jsem se na tři typy multidisciplinární spolupráce, kterými byly projekt Systému včasné intervence, sanace rodiny a případová konference. Jelikož jsem tyto typy popisoval ze svého pohledu pracovníka sociálně-právní ochrany dětí, zaměřil jsem se zejména na typy spolupráce, které jsou realizovány naším oddělením, nebo se na jejich realizaci spolupodílí. U sanace rodiny jsme součástí týmu, který se na sanaci rodiny podílí, ale tuto službu nezajišťuje. Garantem služby je převážně nestátní nezisková organizace občanské sdružení Kotec se svým programem „Centrum pro podporu rodiny“. Ačkoliv město Tachov není do projektu Systému včasné intervence zapojeno a využívá jen jeho omezenou část, musel jsem se o něm zmínit, jelikož se domnívám, že po vyřešení finanční a legislativní otázky, bude velkým přínosem při vyhodnocování ohrožených dětí s následnou včasnou a cílenou pomocí ohroženému dítěti. Největší prostor ve své práci jsem věnoval popisu případové konference v teoretické i praktické rovině, jelikož nabízí další perspektivy práce s ohroženou mládeží. Popsal jsem její funkčnost od přípravy, přes realizaci, až po ukončení. Na devíti kazuistikách klientů, kteří byli zařazeni do případové konference na oddělení sociálně-právní ochrany dětí v Tachově od ledna 2009 do prosince 2011, jsem vyhodnotil, do jaké míry bylo efektivní jejich zařazení podle předem nastavených kritérií.

Dospěl jsem k závěru, že zařazením ohrožených dětí do případové konference se výrazně snížil počet podaných návrhů k soudu, snížily se projevy patologických jevů u klientů. Přínos je zřejmý také v tom, že dochází k efektivnějšímu využívání odborníků z hlediska časovosti a hospodárnosti. Multidisciplinárním přístupem se minimalizují především špatná rozhodnutí v oblasti ohrožených dětí.

V Tachově je případová konference využívána v případech dětí, u kterých se objevují sociálně-patologické jevy. Do budoucna lze využít případové konference u rodičů,

kterým bylo dítě umístěno do ústavní nebo jiné formy náhradní rodinné péče, a to za účelem návratu dítěte zpět do rodiny. Nabízejí se i další možnosti jejich využití: například u rodičů, kteří nežijí spolu a nedokáží se dohodnout na vzájemných stycích se svými dětmi. Na druhou stranu je případová konference v našich podmínkách omezena časovými možnostmi jednotlivých členů týmu případové konference. V některých případech je organizačně těžké sestavit konkrétní tým pro danou případovou konferenci.

Podle mého názoru bude velkým přínosem ve využití případové konference v praxi schválení novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, která by měla vzejít v platnost od začátku roku 2013. V této novele by mělo být již povinností orgánů sociálně-právní ochrany dětí uspořádat případovou konferenci zejména tehdy, když by byl podán návrh soudu na opatření zasahující do rodičovské zodpovědnosti rodičů nebo na nařízení ústavní výchovy. Tímto opatřením by došlo k daleko vyššímu využívání případových konferencí u ohrožených dětí. Z tohoto důvodu by měly být nastaveny jednotné standardy, které by ujednotily proces pořádání případových konferencí.

Z mého pohledu má případová konference mnoho pozitivních stránek, ale za nejdůležitější považuji dva aspekty. Prvním aspektem je, že se na vyhodnocování a pomoci ohroženým dětem podílí více odborníků a tím se snižuje riziko špatného rozhodnutí. Druhým aspektem je, že se dítě stává středem zájmu a samo se podílí na řešení problému.

U multidisciplinární spolupráce vyvstává otázka, zda je možné tohoto přístupu využívat za stejných podmínek celonárodně. V současné době je prokazatelné, že síť odborné pomoci v oblasti ohrožených dětí není pokryta rovnoměrně. V některých regionech chybí například psychologové, střediska výchovné péče a jiná podobná zařízení. Nedostupnost může mít za následek další zatěžování ohrožených rodin a dětí, a tím může docházet k jejich demotivaci svoji situaci řešit.

Předpokladem multidisciplinární spolupráce je, že subjekty budou spolupracovat a kooperovat, nebudou pracovat odděleně a izolovaně. Musí dojít k vzájemnému propojení služeb, aby byla péče ucelená. I kvalitní odborník, který se bude izolovat a nebude spolupracovat s ostatními, může klientovi ublížit.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BECHYŇOVÁ, V.; KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*. Praha: Portál, 2008.
ISBN 978-80-7367-392-5.

DUNOVSKÝ, J. a kol. *Sociální pediatrie. Vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999.
ISBN 80-7169-254-9.

Hodnocení systému péče o ohrožené děti. Ministerstvo vnitra České republiky [online].
Praha: MV ČR [cit. 2011-09-15].

Dostupné na WWW:

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/mladez1016/hodnoceni_systemu3.pdf>.

KOBLOVÁ, S.; MIŠURCOVÁ, V. *Práva dítěte v dokumentech*. Praha: Thesis, 1999.
ISBN 808-521-56-7.

MATOUŠEK, O.; PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8.

MATOUŠEK, O.; PAZLAROVÁ, H. (eds.) *Individuální plánování služeb u ohrožených dětí a mládeže s důrazem na mladistvé odcházející z ústavní výchovy*. Praha: Občanské sdružení člověk hledá člověka, 2008. ISBN 978-80-254-2756-9.

MATOUŠEK, O a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vydání. Praha: Portál, 2008.
ISBN 978-80-7367-502-8.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. přepracované vydání. Praha: Portál, 2008.
ISBN 978-80-7367-368-0.

MOTEJL, O. a kol. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Rodina a dítě*. Praha: Aspi, 2007. ISBN neuvedeno.

Metodické doporučení MPSV č. 2/2010 pro postup orgánů sociálně-právní ochrany dětí při případové konferenci. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky [online]. Praha: MPSV ČR, [cit. 31. ledna 2012].

Dostupné na WWW:

<http://www.noviny-mpsv.cz/files/clanky/9086/Metodika_pripadove_konference.pdf>.

Metodika aplikace case managementu v Chrudimi formou interdisciplinární spolupráce. Chrudim: o. s. Šance pro tebe [cit. 17. prosince 2011].

Dostupné na WWW:

<http://www.sance.chrudim.cz/files/casemanagement/METODIKA_CM_CHRUDIM.pdf>.

Metodika případových konferencí v rámci interdisciplinární spolupráce města Chrudim formou case managementu. [metodický materiál] Chrudim: Šance pro tebe [cit. 31. ledna 2012].

Dostupné na WWW:

<http://www.chance.chrudim.cz/files/casemanagement/METODIKA_PRIKADOVE_KONFERENCE_CM_CHRUDIM.pdf>

Metodika služby sanace rodiny se zaměřením na spolupráci mezi orgány sociálně-právní ochrany dětí a poskytovateli sociálních služeb Pardubického kraje. Pardubice: Krajský úřad Pardubického kraje [online], © 2011 [cit. 8. března 2012].

Dostupné na WWW:

< www.pardubickykraj.cz/viewDocument.asp?document=18925 >.

Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. *Manuál k případovým konferencím.* [metodický materiál]. Praha: MPSV ČR, 2011. ISBN 978-80-7421-038-9.

Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky [online]. *Tisková zpráva: Oblast sociálně-právní ochrany dětí nemá dostatek pracovníků, pomoci má národní akční plán.* Praha: MPSV ČR, [cit. 5. března 2012].

Dostupné na WWW:

< http://www.mpsv.cz/files/clanky/8955/tz_170610a.pdf>.

Na jedné lodi aneb Jak uspořádat případovou konferenci v oblasti péče o ohrožené děti. [metodický materiál]. Praha: Rozum a Cit, 2010.

Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče ohrožené děti na období 2009 až 2011. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky [online]. Praha: MPSV ČR [cit. 2011-09-07].

Dostupné na WWW:

<http://www.mpsv.cz/files/clanky/9555/Narodni_akcni_plan.pdf>.

NOVOTNÁ, V.; BURDOVÁ, E. *Zákon o sociálně právní ochraně. Komentář, 3.* aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-86131-72-6.

PEMOVÁ, T.; PTÁČEK, R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi.* Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4317-2.

Transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky [online]. Praha: MPSV ČR [cit. 2011-09-07].

Dostupné na WWW:

<<http://www.mpsv.cz/files/clanky/9558/Transformace.pdf>>.

Závazná metodika Systému včasné intervence a týmů pro mládež pro rok 2007. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha: MV ČR, [cit. 2011-09-16].

Dostupné na WWW:

<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/mladez1016/priloha3.pdf>>.

Zákon č. 104/1991 Sb., *úmluva o právech dítěte*, ve znění platném k 6. 2. 1991.

Zákon č. 359/1999 Sb., *o sociálně-právní ochraně dětí*, ve znění platném k 1. 4. 2011.

Zákon č. 108/2006 Sb., *o sociálních službách*, ve znění platném k 1. 4. 2011.

Zákon č. 218/2003 Sb., *o soudnictví ve věcech mládeže*, ve znění platném k 1. 4. 2011.

SEZNAM PŘÍLOH:

- Příloha I:** Kazuistika 1–9
– zdroj: vlastní zpracování autora bakalářské práce.
- Příloha II:** Schéma 1 – projekt Systém včasné intervence
– zdroj: Ministerstvo vnitra České republiky [online]. *Závazná metodika Systému včasné intervence a týmu pro mládež*. Praha: MV ČR, [cit. 13. března 2012], s. 9.
- Příloha III:** Schéma 2 – sociální práce s ohroženým dítětem bez využití multidisciplinární spolupráce
– zdroj: vlastní grafické znázornění autora bakalářské práce.
- Příloha IV:** Schéma 3 – sociální práce s ohroženým dítětem s využitím multidisciplinární spolupráce
– zdroj: *Metodika případových konferencí v rámci interdisciplinární spolupráce města Chrudim formou case managementu*. [metodický materiál] Chrudim: Šance pro tebe [cit. 31. ledna 2012].
Dostupné na WWW:
<http://www.chance.chrudim.cz/files/casemanagement/METODIKA_PRIPADOVE_KONFERENCE_CM_CHRUDIM.pdf>.
Grafické znázornění upraveno autorem bakalářské práce.

PŘÍLOHY

Příloha I

Kazuistika 1

Paní Jana uzavřela manželství s panem Pavlem asi po jednoroční známosti v roce 1993. Ve stejném roce, ještě před uzavřením sňatku, se narodil syn Martin. Manželství fungovalo asi jeden rok. Poté se začaly objevovat neshody, které vyvrcholily tím, že si Pavel našel novou známost, Jana se odstěhovala se svým synem ke své matce. V roce 1995 bylo manželství rozvedeno. V této době měla již Jana nového přítele Zdeňka. Z tohoto družského poměru se v roce 1996 narodil syn Jiří. V roce 1997 uzavřeli rodiče manželství. Asi po třech letech manželství navázala paní Jana známost s novým partnerem. Od Zdeňka se odstěhovala i se svými dvěma syny. V roce 2000 bylo manželství rozvedeno a syn Jiří byl svěřen do péče matky. Oba otcové se stýkají se svými syny jen sporadicky, otec Pavel neprojevoval od rozvodu o syna Martina prakticky žádný zájem a otec Zdeněk by měl o syna Jiřího větší zájem, ale v pravidelnějším styku mu brání velká vzdálenost od bydliště matky.

V roce 2005 oddělení sociálně-právní ochrany dětí řešilo první výchovné problémy s nezletilým Martinem, který byl v té době žákem šesté třídy základní školy. Martin měl ve škole časté absence, které byly omlouvány matkou. Dále u něho byl ve škole nalezen sáček s marihuanou. Problémy s docházkou do školy pokračovaly i v následujícím školním roce. Martin ve škole fyzicky napadl spolužáka. Toto napadení prošetřovala policie, která jednání posoudila jako přestupek a věc postoupila na vyřízení oddělení sociálně-právní ochrany dětí. S Martinem byl za přítomnosti matky proveden výchovný pohovor. Matka věc řešila i tím, že Martina přehlásila na jinou školu.

V roce 2008 se opět objevily neomluvené absence ve škole nejen u Martina, ale i u jeho bratra Jiřího, který byl v té době žákem šesté třídy. V několika případech jsme obdrželi oznámení od městské policie, která zasahovala v místě bydliště nezletilých ve večerních hodinách, když Martin a Jiří byli doma bez dozoru matky. Z těchto důvodů

byl oddělením sociálně-právní ochrany dětí podán podnět k soudu na uložení výchovného opatření. Matce nabídnuto zařazení obou synů do případové konference, s čímž souhlasila. V průběhu případových konferencí proběhlo jednání u soudu, kde bylo matce i oběma synům uděleno napomenutí.

Komentář autora bakalářské práce:

Martin a Jiří se zúčastnili tří případových konferencí uskutečněných ve dnech: 20. ledna 2009, 10. března 2009 a 18. června 2009.

Tým případové konference tvořili zástupci: orgánu sociálně-právní ochrany dětí, městské policie, policie, probační a mediační služby, pedagogicko-psychologické poradny, třídní učitelé, psycholog, dětská lékařka, matka a její synové Martin a Jiří.

Byl sestaven individuální plán péče. V případě nemoci bude matka syny doprovázet na lékařské vyšetření. Dětská lékařka přislíbila, že bude psát omluvenky do žákovské knížky. Ve škole bude omlouvána jen nepřítomnost potvrzena dětskou lékařkou. Matka přislíbila, že se domluví v zaměstnání, aby nemusela chodit na noční směny. Více zapojí do výchovy svého druhu. V případě, že by nedošlo ke zlepšení situace, bude zprostředkována návštěva psycholožky. Při zjištění závadového chování nezletilých Martina a Jiřího bude městská policie neprodleně informovat oddělení sociálně-právní ochrany dětí.

Zařazení do případové konference vyhodnoceno jako efektivní. v průběhu případových konferencí docházelo k plnění individuální plánu. Docházka do školy se stabilizovala a neobjevovaly se další neomluvené hodiny ve škole. Matka spolupracuje se školou. Z místa bydliště nehlášeny žádné negativní poznatky.

Kazuistika 2

Paní Olena pochází z Ukrajiny. Od roku 1998 žije v České republice. V době, kdy ještě žila na Ukrajině se jí v roce 1995 narodila dcera Karina. S jejím otcem Vitalijem nikdy nežila ve společné domácnosti. Ve třech letech odvezl otec Karinu do Moskvy, kde žila asi rok v těžké fyzické a psychické deprivaci. Poté si jí matka odvezla do České republiky. V té době již měla trvalou známost s panem Zdeňkem, se kterým později uzavřela manželství. Z tohoto vztahu se jim v roce 1999 se jim narodila dcera Pavla. Karina se aklimatizovala na nové prostředí celkem rychle.

V roce 2006 se matka dostavila na oddělení sociálně-právní ochrany dětí a poukazovala na výchovné problémy Kariny. Dcera jí nerespektovala, lhala a opakovaně se dopouštěla krádeží doma i v obchodech. Na žádost matky byl realizován pobyt ve středisku výchovné péče od ledna do února 2007. Po pobytu na určitou dobu výchovné problémy ustaly. V září 2007 matka opět požádala o pomoc při řešení problémů Kariny. Opět se začaly objevovat stejné problémy, navíc se zhoršovala i rodinná situace. Docházelo k vyhoceným situacím mezi Karinou a jejím nevlastním otcem. Důvodem byla i skutečnost, že Karina doma odcizila zlaté šperky, které prodala. Za tuto krádež jí byl soudem nařízen dohled probačního úředníka. Pomoc o řešení požádala i škola, kde se začaly objevovat neomluvené absence. Z těchto důvodů byl podán podnět k soudu na zahájení řízení o výchovném opatření. Než soud ve věci rozhodl, chování Kariny se natolik zhoršilo, že vydal předběžné opatření a Karinu svěřil do péče diagnostického ústavu. V březnu 2008 si matka požádala o zrušení předběžného opatření, jelikož s dcerou byla v pravidelném kontaktu a domnívala se, že se dcera poučila a její chování se zlepšilo. V dubnu 2008 se Karina vrátila zpět do rodiny. Problémy se opět začaly objevovat asi po jednom roce. Kradla peníze, měla výchovné problémy ve škole a nedodržovala podmínky dohledu probačního úředníka. Matce bylo nabídnuto zařazení Kariny do případové konference. Ta nabídku akceptovala.

Komentář autora bakalářské práce:

Karina se zúčastnila jedné případové konference dne 2. dubna 2009.

Tým případové konference tvořili zástupci: orgánu sociálně-právní ochrany dětí, městské policie, probační a mediační služby, policie, občanského sdružení realizující sanaci rodiny, třídní učitel, psycholog, Karina, matka a její nevlastní otec.

Byl sestaven individuální plán péče. Karina by měla změnit okruh svých kamarádek, které ji často negativně ovlivňují. Zástupce občanského sdružení bude provádět sanaci rodiny se snahou vylepšit vzájemné vztahy v rodině. Matka přislíbila lepší spolupráci se školou, aby mohla řešit problémy bezprostředně. Karina bude dodržovat podmínky dohledu probačního úředníka. Matka umožní získávat Karině peníze legálním způsobem tím, že bude dostávat kapesné.

Zařazení do případové konference vyhodnoceno jako neefektivní. Případová konference byla realizována jen v jednom případě, jelikož došlo k závažnému zhoršení

chování. Karina byla na základě předběžného opatření soudu svěřena do péče diagnostického ústavu.

Kazuistika 3

Z družského poměru pana Štefana a paní Hedviky se narodilo celkem sedm dětí. V rodině bylo vychovááno pět dětí, u jednoho sourozence byla realizována mezinárodní adopce, druhý je v ústavu sociální péče a je v registru pro náhradní rodinnou péči. Ostatní děti byly vychovávány v rodině. V soužití rodičů docházelo k častým hádkám a vypjatým situacím. Paní Hedvika řešila situaci i tím, že si podala návrh k soudu na úpravu práv k dětem, který později vzala zpět.

Nezletilý Martin se narodil v roce 1996 jako čtvrtý v pořadí. Ihned po narození byl svěřen do péče kojeneckého ústavu, jelikož matka neměla vhodné podmínky pro jeho výchovu. Ústavní výchova byla v roce 2000 zrušena na základě podaného návrhu ze strany rodičů. O rok později chtěli rodiče Martina vrátit zpět do ústavu, což odůvodňovali tím, že si na něho nezvykli. Do ústavu Martina chtěli umístit rodiče ještě v roce 2003, podali si návrh k soudu, který vzali později zpět.

Martin byl zařazen na doporučení pedagogicko-psychologické poradny do základní školy praktické. Od začátku školní docházky měl problémy s chováním. Opakovaně fyzicky napadal spolužáky a jeho chování se postupem času stávalo nezvladatelné. Z tohoto důvodu byl realizován pobyt v dětské psychiatrické léčebně. Nad výchovou Martina byl v roce 2006 stanoven soudní dohled. Rodiče se snažili řešit situaci tím, že změnili školu. Ani toto opatření nepřineslo zlepšení. Martin byl nadále ve škole velice problémový a opakovaně se u něho objevovala vzrůstající agresivita vůči spolužákům. Vinu na tom měli i jeho rodiče, kteří synovi nedávali léky na zklidnění předepsané psychiatrem. Od roku 2009 začala rodina spolupracovat se střediskem výchovné péče. V únoru 2010 bylo rodičům nabídnuto zařazení Martina do případové konference.

Komentář autora bakalářské práce:

Martin se zúčastnil jedné případové konference dne 12. března 2010.

Tým případové konference tvořili zástupci: orgánu sociálně-právní ochrany dětí, městské policie, probační a mediační služby, policie, pedagogicko-psychologické poradny, třídní učitel, psycholog, matka a její syn Martin.

Byl domluven individuální plán, který obsahoval dodržování stanovené psychiatrické léčby ze strany matky i Martina. Rodina měla zvážit možnost dobrovolného pobytu Martina v dětské psychiatrické léčebně.

Zařazení do případové konference bylo vyhodnoceno jako neefektivní. Pravděpodobně se jednalo o nevhodně zařazeného klienta, kde se ukázalo jako vhodnější zařazení do péče psychiatrického odborníka. Martin byl se souhlasem rodičů umístěn do psychiatrické léčebny a později byla nařízena ústavní výchova.

Kazuistika 4

Pan Milan a paní Romana společně uzavřeli manželství v roce 1990. Z manželství se narodily tři děti, které jsou vychovávány v úplné rodině. V roce 2006 se jako druhorozený syn narodil Valdemar. Rodina je v péči oddělení sociálně-právní ochrany dětí od roku 2000, kdy se opakovaně řešila trestná činnost a páchaní přestupků ze strany nejstaršího syna Milana. Rodiče při řešení problémů svých synů vždy zaujímají ochranný postoj a jednání synů vždy zlehčují.

Výchovné problémy se začaly objevovat v roce 2008, kdy základní škola praktická oznámila, že Valdemar slovně a fyzicky napadl spolužáka. Z tohoto důvodu byl nezletilý řešen oddělením sociálně-právní ochrany dětí, kdy s ním byl za přítomnosti rodičů proveden výchovný pohovor. Problémy s chováním ve škole i mimo školu se objevovaly i po tomto incidentu. Jednalo se o hrubé porušování školního řádu, nevhodné chování k vyučujícím, agresivní chování ke spolužákům, užívání marihuany a drobnější krádeže. Z těchto důvodů bylo rodičům nabídnuto zařazení Valdemara do případové konference.

Komentář autora bakalářské práce:

Valdemar se zúčastnil tří případových konferencí uskutečněných ve dnech:

19. března 2010, 10. června 2010 a 12. dubna 2011.

Tým případové konference tvořili zástupci: orgánu sociálně-právní ochrany dětí, městské policie, probační a mediační služby, policie, občanského sdružení realizující sanaci rodiny, střediska výchovné péče, pedagogicko-psychologické poradny, psycholog, třídní učitelka, matka, otec a nezletilý Valdemar.

V rámci jednotlivých případových konferencí byl sestaven a upravován individuální plán péče. Z důvodu zneužívání marihuany ze strany nezletilého bylo rodičům doporučeno pravidelně testovat syna na návykové látky. V této souvislosti se

bude nezletilý účastnit resocializačních skupinových sezení v K-centru. Ze strany pracovnice střediska výchovné péče byla nabídnuta spolupráce ambulantní formou, kterou rodiče akceptovali. Dále se nezletilý dostaví do pedagogicko-psychologické poradny na vyšetření. Rodiče se budou více informovat na svého syna ve škole.

Zařazení do případové konference: vyhodnoceno jako efektivní. Došlo k průběžnému plnění individuálního plánu ze strany rodičů i nezletilého. Třídní učitelka konstatovala, že se chování nezletilého stabilizovalo. Zástupce oddělení sociálně-právní ochrany dětí neměl k chování Valdemara žádné negativní poznatky.

Kazuistika 5

Pan Milan a paní Iveta uzavřeli manželství v roce 1991. Z tohoto manželského poměru se narodily tři děti, dvě dívky dnes již zletilé a Julius, který se narodil v roce 1995. Rodiče se starají o své děti řádně. K jejich péči nebyly v minulosti žádné výhrady.

Nezletilý Julius je v péči oddělení sociálně právní ochrany dětí od roku 2010. V této době požádala základní škola praktická o součinnost při řešení výchovných problémů jejich žáka Julia. Ve škole hrubě porušoval školní řád tím, že ve škole kouřil, byl vulgární k učitelům i spolužákům, které i fyzicky napadal. V několika případech bylo podezření, že přišel do školy pod vlivem návykové látky. Rodičům bylo nabídnuto zařazení jejich syna do případové konference.

Komentář autora bakalářské práce:

Julius se zúčastnil tří případových konferencí uskutečněných ve dnech:

12. března 2010, 10. června 2010 a 12. dubna 2011.

Tým případové konference tvořili zástupci: orgánu sociálně-právní ochrany dětí, městské policie, probační a mediační služby, policie, občanského sdružení realizující sanaci rodiny, střediska výchovné péče, třídní učitelka, výchovná poradkyně školy, psycholog, matka, otec a nezletilý Julius.

V rámci jednotlivých případových konferencí byl sestaven a upravován individuální plán péče. Z důvodu zneužívání marihuany ze strany nezletilého bylo rodičům doporučeno pravidelně testovat syna na návykové látky. v této souvislosti se bude nezletilý účastnit resocializačních skupinových sezení v K-centru. Ze strany pracovnice střediska výchovné péče nabídnuta spolupráce ambulantní formou, kterou rodiče akceptovali. Rodiče se budou více informovat na svého syna ve škole.

Zařazení do případové konference bylo vyhodnoceno jako efektivní. Došlo k průběžnému plnění individuálního plánu ze strany rodičů i nezletilého. Třídní učitelka konstatovala, že se chování nezletilého stabilizovalo. Zástupce oddělení sociálně-právní ochrany dětí neměl k chování Julia žádné negativní poznatky.

Kazuistika 6

Pan Václav a paní Markéta uzavřeli manželství v roce 1993. Z tohoto manželství se narodily dvě děti. Prvorozeným synem byl Adam a jako druhý se narodil Kryštof. Rodina je v péči oddělení sociálně-právní ochrany dětí od roku 2007, kdy soud rozhodoval o úpravě práv a povinností k nezletilým dětem. Děti byly svěřeny do péče matky a následně bylo manželství rozvedeno. Důvodem rozpadu manželství bylo požívání alkoholu panem Václavem, ze kterého pramenily vážné konflikty. Pan Václav byl ve vztahu ke své manželce agresivní a několikrát ji i fyzicky napadl. Paní Markéta se s dětmi po rozvodu odstěhovala, ale stále mezi nimi docházelo ke konfliktním situacím, jelikož se objevovala nejednotnost při výchově synů.

První výchovné problémy Kryštofa se začali objevovat v roce 2008, kdy začal kouřit marihuanu. Z tohoto důvodů matka začala spolupracovat s psychologkou a střediskem výchovné péče. V roce 2008 byl Kryštof přijat na šestileté gymnázium. Zpočátku neměl na gymnáziu žádné problémy, ale později se začaly objevovat výukové problémy a neomluvené absence ve škole. V roce 2009 se Kryštof dopustil protiprávního jednání tím, že prodával marihuanu. Za toto jednání mu byl soudem uložen dohled probačního úředníka. Z důvodu přetrvávajících výchovných problémů bylo matce nabídnuto zařazení Kryštofa do případové konference.

Komentář autora bakalářské práce:

Kryštof se zúčastnil tří případových konferencí uskutečněných ve dnech: 22. března 2010, 10. června 2010 a 28. dubna 2011.

Tým případové konference tvořili zástupci: orgánu sociálně-právní ochrany dětí, městské policie, policie, probační a mediační služby, střediska výchovné péče, třídní učitelka, psycholog, matka a nezletilý Kryštof.

V rámci jednotlivých případových konferencí byl sestaven a upravován individuální plán péče. Kryštof bude pokračovat ve spolupráci se střediskem výchovné péče. Z důvodu kouření marihuany bude pokračovat ve spolupráci s psychologem.

Matka nastaví jiný denní režim a bude více kontrolovat synův volný čas. Kryštof bude řádně docházet na gymnázium a matka se bude pravidelně informovat ve škole na svého syna. V případě nepřítomnosti ve škole bude třídní učitelka neprodleně informovat matku. Dána na zvážení možnost spolupráce s K-centrem. Kryštof bude dodržovat podmínky stanoveného soudního dohledu. Oddělení sociálně-právní ochrany dětí bude u Kryštofa provádět měsíční testy na návykové látky.

V tomto případě bylo zařazení do případové konference hodnoceno převážně pozitivně, ale individuální plán se nepodařilo zcela naplnit. Došlo ke zlepšení výsledků ve škole a již se neobjevovaly žádné neomluvené absence. Spolupráce se střediskem výchovné péče byla ukončena, jelikož Kryštof neměl zájem dále pokračovat. Nadále se objevuje kouření marihuany, i když v daleko zmenšené míře.

Kazuistika 7

Pan Bohouš a paní Gabriela žijí v družském poměru od roku 2000. Z tohoto vztahu se narodilo šest dětí, kdy prvorozeným synem je Bohumil, který se narodil v roce 2000. V péči oddělení sociálně-právní ochrany dětí je rodina od roku 2001, kdy se opakovaně řešila špatná péče rodičů o děti. Dětská lékařka opakovaně žádala o součinnost při nedodržování kontrol a povinného očkování. Nejdříve se jednalo o Bohumila, ale situace se opakovala i u ostatních dětí. O prošetření rodinných poměrů a zázemí v rodině žádala prakticky u všech narozených dětí i fakultní nemocnice, kde paní Gabriela rodila.

Na první výchovné problémy Bohumila žáka první třídy upozornila oddělení sociálně-právní ochrany dětí v roce 2008 základní škola praktická. Ten měl ve škole během roku velký počet zameškaných hodin. Většina byla omluvena lékařem, ale objevovaly se i nevěrohodné omluvenky od rodičů a několik neomluvených hodin. Absence ve škole měly velký vliv na závažné výukové problémy. Rodiče se školou nespolupracovali, nedostavovali se pro úkoly, doma se synovi nevěnovali. Bohumil měl problémy se špatnou výslovností a přes doporučení nenavštívili logopeda. Z tohoto důvodu byli projednáni soudem a nad výchovou byl stanoven dohled. Od této doby se situace částečně zlepšila.

V roce 2010 se Bohumil společně s dalším chlapcem dopustili protiprávního jednání. Přepadli a fyzicky ohrožovali stejně starou dívku. Věc prošetřovala policie, ale

již v průběhu tohoto šetření byla rodičům nabídnuta možnost zařazení Bohumila do případové konference.

Komentář autora bakalářské práce:

Bohumil se zúčastnil tří případových konferencí uskutečněných ve dnech:

19. října 2010, 22. března 2011 a 8. listopadu 2011.

Tým případové konference tvořili zástupci: orgánu sociálně-právní ochrany dětí, městské policie, probační a mediační služby, občanského sdružení realizující sanaci rodiny, třídní učitelka, psycholog, dětská lékařka, matka, otec a nezletilý Bohumil.

V rámci jednotlivých případových konferencí byl sestaven a upravován individuální plán péče. Z důvodu nevěrohodných omluvenek od rodičů budou školou uznávány jen omluvenky od dětské lékařky. Rodiče budou více dohlížet na domácí přípravu syna do školy a pravidelně se budou informovat na prospěch a chování. Občanské sdružení pomůže dvakrát do týdne s doučováním Bohumila. Rodiče budou se synem pravidelně navštěvovat logopeda. Od zástupkyně policie byl Bohumil poučen o trestněprávní odpovědnosti. V případě spáchání dalšího protiprávního jednání bude podán podnět k soudu na zahájení řízení o výchovném opatření.

V tomto případě bylo zařazení do případové konference hodnoceno celkem úspěšně, i když nebyl zcela splněn stanovený individuální plán. V tomto ohledu sehráli negativní roli rodiče, kteří jsou nedůslední při dodržování domluvených podmínek. Prakticky se nerozvinula spolupráce s občanským sdružením, kterou rodiče vnímali spíše jako povinnost než pomoc při řešení svých problémů. Pozitivně lze hodnotit spolupráci rodičů se školou, docházku Bohumila do školy a nedopouštění se další protiprávní činnosti ze strany Bohumila.

Kazuistika 8

Pan Vojtěch a paní Ilona žijí spolu v družském poměru od roku 1998. V roce 1999 se jim narodil syn Patrik. Z tohoto poměru se narodily ještě další dvě děti. Paní Ilona má ještě z předchozího vztahu jednu dceru, kterou má ve své péči.

Nezletilý Patrik je v péči oddělení sociálně-právní ochrany dětí od narození. Nejdříve bylo prošetřováno na žádost nemocnice, zda rodiče mají vytvořené podmínky pro syna po jeho propuštění z porodnice. Po narození syna se začaly objevovat mezi rodiči neshody a pan Vojtěch od rodiny odešel ke svým rodičům. Matka péči o syna

nezvládala a asi po třech měsících od narození ho, se svým souhlasem, svěřila do péče kojeneckého ústavu. V kojeneckém ústavu byl Patrik asi týden, rodiče poté obnovili soužití a Patrika si z ústavu vzali zpět. Po třech měsících se vztahy mezi rodiči opět vyhrotily, otec odešel opět od rodiny a matka požádala o umístění syna do dětského domova. Patrik byl umístěn nejdříve na základě předběžného opatření soudu, později byla u něho nařízena ústavní výchova. Rodiče asi rok po umístění Patrika obnovili soužití. Kontakt rodičů s Patrikem byl nepravidelný, v dětském domově ho ojediněle navštěvovali a na víkendové pobyty si jej brali sporadicky. V roce 2005 se kontakt s Patrikem začal zlepšovat, ale v této době neměli zájem si vzít Patrika k sobě nastálo. Návrh na zrušení ústavní výchovy si podali až v roce 2009, soud tomuto návrhu vyhověl a ústavní výchovu zrušil.

Patrik začal docházet do praktické školy. Aklimatizace proběhla celkem bez problémů, ale později se začaly objevovat drobnější výchovné problémy. Rodiče uváděli, že na Patrika musí být přísní, několikrát ubližoval svým sourozencům.

V roce 2010 se Patrik společně s dalším chlapcem dopustili protiprávního jednání. Přepadli a fyzicky ohrožovali stejně starou dívku. Věc prošetřovala policie, ale již v průběhu tohoto šetření byla rodičům nabídnuta možnost zařazení Patrika do případové konference.

Komentář autora bakalářské práce:

Patrik se zúčastnil tří případových konferencí uskutečněných ve dnech:

19. října 2010, 22. března 2011 a 8. listopadu 2011.

Tým případové konference tvořili zástupci: orgánu sociálně-právní ochrany dětí, městské policie, probační a mediační služby, občanského sdružení realizující sanaci rodiny, třídní učitelka, psycholog, matka, otec a nezletilý Patrik.

V rámci jednotlivých případových konferencí byl sestaven a upravován individuální plán péče. Prvořadým úkolem pro rodiče byla povinnost kontaktovat a následně spolupracovat s odborníkem v oboru psychologie, který by se měl zaměřit na agresivní sklony, objevující se v Patrikově chování. Nabídnuta možnost spolupráce s občanským sdružením provádějícím sanaci rodiny. Ze strany rodičů by mělo dojít k rozšířenější spolupráci se školou, aby mohli řešit výchovné problémy neprodleně. Od zástupkyně policie byl Patrik poučen o trestněprávní odpovědnosti. V případě spáchání

dalšího protiprávního jednání bude podán podnět k soudu na zahájení řízení o výchovném opatření.

Zařazení do případové konference bylo vyhodnoceno jako efektivní. Došlo k navázání spolupráce s psychologem. Patrik se pravidelně dostavuje na sezení, která jsou zaměřená na jeho agresivitu. Stabilizovalo se i chování ve škole, což je důsledkem dobré spolupráce mezi školou a rodiči. Oddělení sociálně-právní ochrany dětí nemá žádné negativní informace o nezletilém.

Kazuistika 9

Paní Žaneta a pan Václav jsou manželé od roku 1992. V září 1995 se jim narodil syn Tomáš. Vzájemné neshody se mezi manželi objevovaly již před narozením syna, ale po jeho narození se situace ještě více zhoršila. Manžel požíval v nadměrné míře alkoholické nápoje a několikrát manželku fyzicky napadl. Z tohoto důvodu podala manželka v prosinci 1995 návrh k soudu na úpravu poměrů ke svému synovi Tomášovi. Rodinná situace se po podání návrhu zlepšila, proto matka vzala svůj návrh zpět. V srpnu 1997 se jim narodil syn Václav. V roce 2000 si paní Žaneta opět podala návrh k soudu na úpravu práv ke svým dětem a zároveň požádala o rozvod manželství. V této době byl pan Václav vazebně stíhán pro fyzické napadení své manželky. Po propuštění z vazby se odstěhoval k jiné ženě. Děti Tomáš a Václav byly soudem svěřeny do péče matky. V roce 2001 bylo manželství rozvedeno. Otec se pravidelně se syny stýkal. V březnu 2003 si pan Václav po dohodě s paní Žanetou nechal svého syna Václava u sebe, jelikož syn projevil přání být u něho. Následně došlo k úpravě změny výchovy u soudu. Druhý syn Tomáš navštěvoval pravidelně svého otce a i on projevil přání být u něho nastálo. V roce 2005 byl soudem svěřen do péče otce i syn Tomáš. Péče ze strany otce byla v této době bezproblémová, měl stálé zaměstnání ve směnném provozu a nepožíval alkoholické nápoje, které u něho v minulosti byly velkým problémem. Otcí s výchovou pomáhá jeho matka, která je v důchodu. Václav i Tomáš se pravidelně stýkají s matkou a prarodiči ze strany matky.

V roce 2008 byli oba bratři vyšetřováni policií pro čin jinak trestný, kterého se měli dopustit tím, že střileli zábavní pyrotechniku a podpálili plastové přepravky jedné firmy. Škoda byla vyčíslena na 800 tisíc korun, ale věc byla policií odložena, jelikož v jednání nespátřila úmyslné jednání, a proto byla věc postoupena na vyřízení oddělení sociálně-právní ochrany. S oběma bratry byl proveden výchovný pohovor.

V roce 2009 bylo policií zjištěno, že oba bratři experimentují s marihuanou. Tento poznatek byl zaslán na oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Věc byla řešena s otcem a jeho syny. Ti při pohovoru za přítomnosti otce uvedli, že si marihuanu zakouřili příležitostně. Otec přijal ve vztahu k synům opatření, že začal více kontrolovat jejich volný čas, bude se je snažit více zapojit do zájmových kroužků. Také se rozhodl pro spolupráci se střediskem výchovné péče. V tomto roce Tomáš společně se svými kamarády pomaloval opuštěný objekt. Toto jednání prošetřovala policie, která jednání vyhodnotila jako poškozování cizí věci. Věc byla řešena soudem a Tomášovi byl nařízen dohled probačního úředníka.

Ve školním roce 2009–2010 se začaly objevovat výchovné problémy ve škole u Václava, které byly řešeny opatřeními na úrovni školy. Následně se pokusil o krádež peněženky třídní učitelky. Z tohoto důvodu byla svolána výchovná komise školy, kde bylo otci doporučeno, aby Václav absolvoval dvouměsíční pobyt ve středisku výchovné péče. Tuto možnost odmítl z finančních důvodů, jelikož již stálé zaměstnání. Václav byl prošetřován policií pro krádež platební karty, kterou měl odcizit druhovi matky. Soudem bylo Václavovi uloženo výchovné opatření, byl zařazen do terapeutického programu ve středisku výchovné péče na dvouměsíční pobyt s následnou péčí ambulantní. Dvouměsíční pobyt absolvoval Václav v rozmezí září až říjen 2010. Jeho pobyt byl hodnocen pozitivně. V rámci pobytu bylo zjištěno, že Václav má poruchu adaptability s nižší sociální přizpůsobivostí, které lze pozitivně ovlivňovat výběrem vhodných kamarádů a smysluplným využíváním volného času, nejlépe v zájmových kroužcích. Po návratu ze střediska výchovné péče se Václavovo chování stabilizovalo, pokračovala spolupráce ambulantní formou.

Na začátku roku 2011 se začaly objevovat u Václava problémy ve škole. Jednalo se o drobné porušování školního řádu a nepřipravenost na výuku. Věc byla řešena s otcem, který sdělil, že nemá stálý měsíční příjem a má problémy s hrazením poplatků souvisejících s užíváním bytu. Následně se odstěhoval se svými dětmi ke své nové přítelkyni, která má své vlastní tři nezletilé děti.

Otci nabídnuto zařazení Václava do případové konference. Tuto nabídku otec i Václav akceptovali.

Komentář autora bakalářské práce:

Václav se zúčastnil tří případových konferencí uskutečněných ve dnech:

22. března 2011, 22. září 2011 a 16. prosince 2011.

Tým případové konference tvořili zástupci: orgánu sociálně-právní ochrany dětí, policie, probační a mediační služby, střediska výchovné péče, nízkoprahového zařízení, třídní učitelka, psycholog, otec a nezletilý Václav.

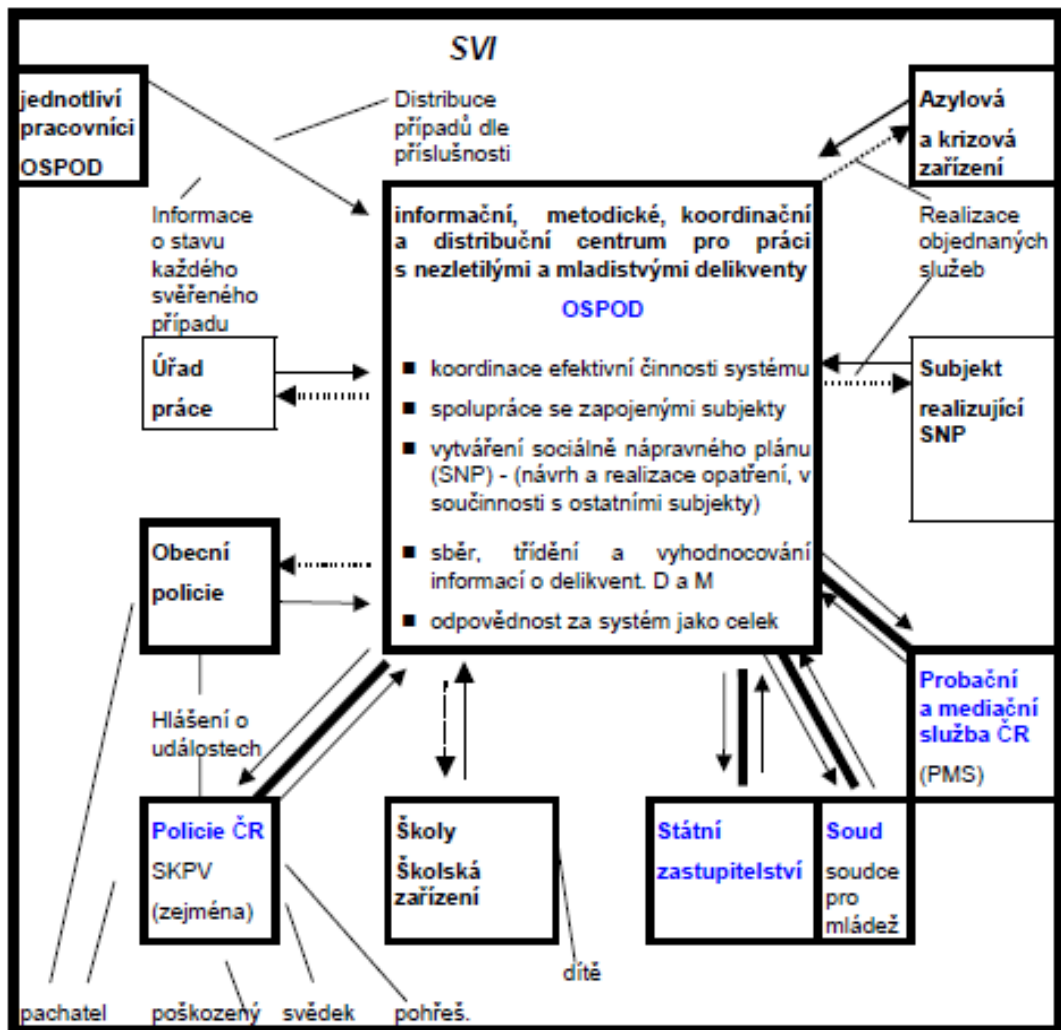
V rámci jednotlivých případových konferencí byl sestaven individuální plán péče, který se průběžně upravoval dle aktuálních potřeb. Základem individuálního plánu bylo zlepšení chování a prospěchu Václava ve škole, na kterém se bude podílet především Václav, otec bude více spolupracovat se školou a škola bude neprodleně informovat otce o nových skutečnostech. V rámci volnočasových aktivit bude Václav navštěvovat nízkoprahový klub, kde mu jsou ochotni pomoci s doučováním. V případě zájmu otce bude zprostředkována jiná odborná pomoc pro jeho syna.

Zařazení do případové konference bylo vyhodnoceno jako efektivní. Václav zlepšil svůj prospěch ve škole, což je důsledkem lepší přípravy na vyučování doma, ale i s pracovníkem nízkoprahového zařízení, kam Václav dochází dvakrát týdně. Nadále pokračuje spolupráce se střediskem výchovné péče ambulantní formou. Oddělení sociálně-právní ochrany dětí nemá žádné připomínky k chování nezletilého.

Příloha II

Schéma 1 – projekt Systém včasné intervence

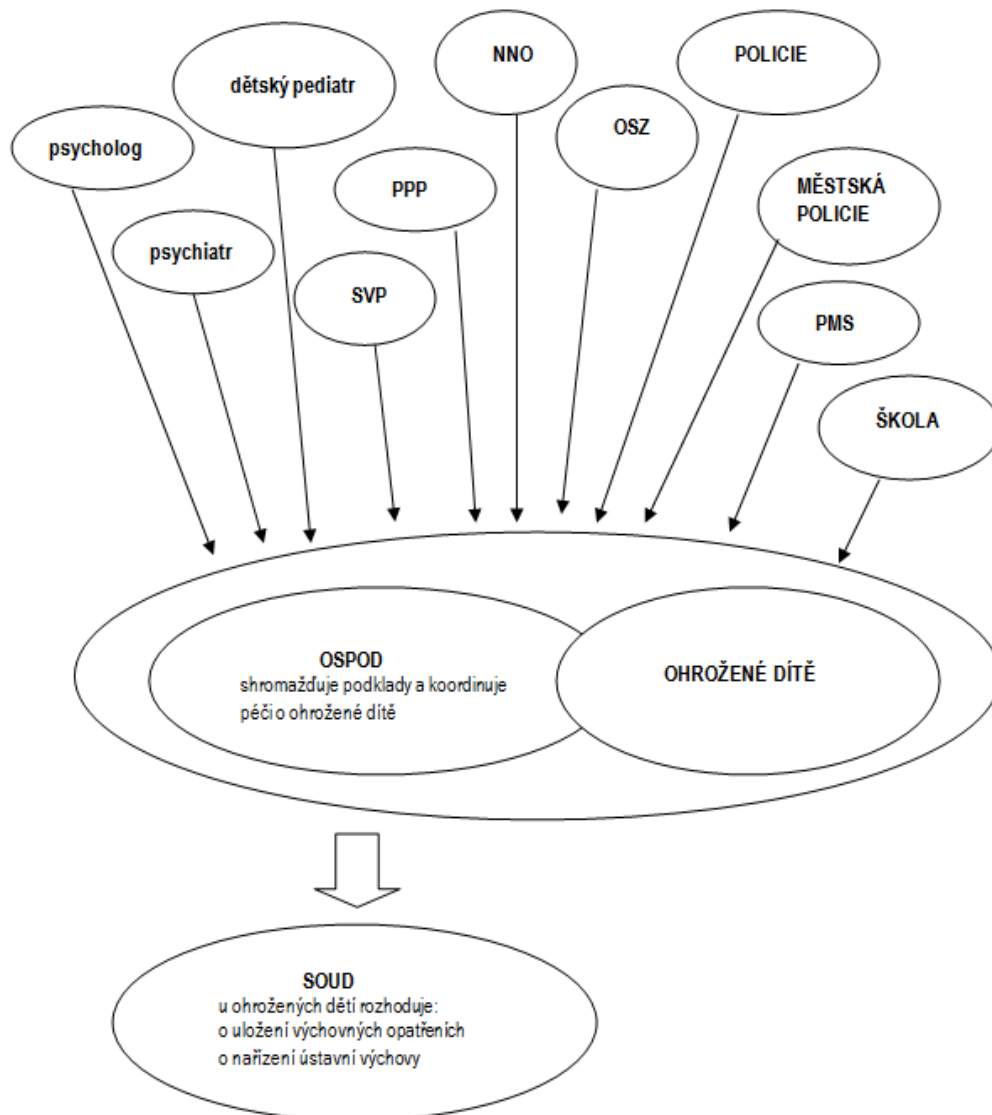
Všechny subjekty **SVI** postupují na základě právních předpisů (zákony a vyhlášky), směrnic a pokynů (např. metodické pokyny) a interních aktů řízení (např. závazné pokyny, rozkazy, vnitřní a organizační řády, apod.). Postup policistů, pracovníků OSPOD, probačních úředníků, státních zástupců a soudců musí být ve vzájemném souladu. Totéž se vztahuje na ostatní subjekty – školy, lékaře, neziskové organizace, úřady práce, apod..

Pozn.: Organizační struktura informačního, metodického, koordinačního a distribučního pracoviště je do značné míry závislá na konkrétní situaci (velikost lokality, dohodnutý způsob kooperace, nároky projektu, rozmanitost a množství aktivit, apod.). Koordinační pracoviště SVI nemusí existovat jako samostatná organizační složka OSPOD, jeho úkoly mohou vykonávat přímo pracovníci OSPOD.

Příloha III

Schéma 2 – sociální práce s ohroženým dítětem bez využití multidisciplinární spolupráce:

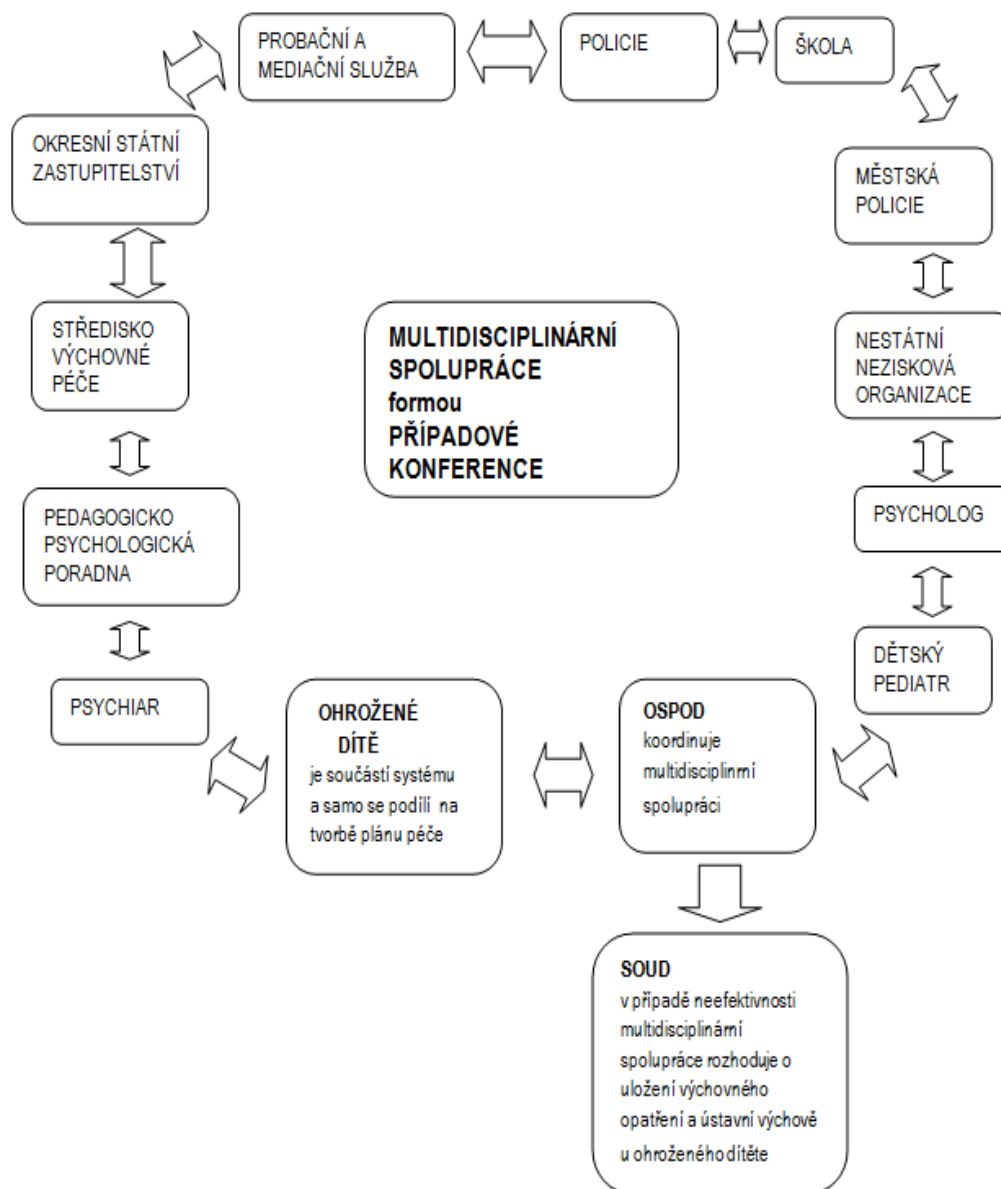

Legenda:

SVP – středisko výchovné péče, PPP – pedagogicko-psychologická poradna, NNO – nestátní neziskové organizace, OSZ – okresní státní zastupitelství, PMS – probační a mediační služba

Příloha IV

Schéma 3 – sociální práce s ohroženým dítětem s využitím multidisciplinární spolupráce:

ABSTRAKT

PÁNEK, J. *Multidisciplinární spolupráce orgánu sociálně-právní ochrany dětí v Tachově s dalšími vybranými subjekty v oblasti ohrožených dětí*. České Budějovice 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. Lucie Maliňáková.

Klíčová slova: dítě, ohrožené dítě, sociálně-právní ochrana dětí, multidisciplinární spolupráce, projekt Systém včasné intervence, sanace rodiny, případová konference

Bakalářská práce je zaměřena na multidisciplinární spolupráci v oblasti ohrožených dětí z pohledu orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Na začátku jsou teoreticky vymezeny pojmy dítě a ohrožené dítě, jelikož tyto dva pojmy jsou důležité z hlediska cílové skupiny práce. V následující kapitole je popsána sociálně-právní ochrana dětí, její legislativní vymezení, komu je poskytována, jaké subjekty jí zajišťují a aplikace sociální práce v oblasti sociálně-právní ochrany dětí. Druhá polovina práce je zaměřena na multidisciplinární spolupráci a její tři formy v podobě projektu Systém včasné intervence, sanace rodiny a případové konference. Jednotlivé typy jsou vymezeny teoreticky a následuje popis jejich funkčnosti na příkladu města Tachova. V příloze je popsána multidisciplinární spolupráce formou případových konferencí realizovaných orgánem sociálně-právní ochrany dětí v Tachově, a to v devíti kazuistikách, včetně jejich vyhodnocení.

ABSTRACT

Multidisciplinary cooperation of the body for social and legal protection of children seated in Tachov with other selected authorities in the field of children at risk

Key words: Child, child at risk, social and legal protection of children, multidisciplinary cooperation, project of system early intervention, rehabilitation of families, case conference.

The thesis focuses on the multidisciplinary cooperation in the area of the social and legal protection of children at risk.

At the beginning, the theoretical notion of the child and the child at risk are defined as the concepts essentials in terms of the focus group of this thesis. The next chapter describes the existing social and legal protection of children, including its legislative definition, who is being protected, which subjects can provide these welfare services as well as the application of social work in social and legal protection of children. The second part examines three forms of multidisciplinary collaboration: a project of system early intervention, rehabilitation of families and case conferences. Individual types are primarily defined in theory, followed by a description of their functionality on the example of the Tachov town. The Annex section presents nine case reports, including their evaluation, that describe multidisciplinary collaboration through case conferences implemented by the authority for social and legal protection of children in Tachov.